

Karavanke

Bundeskanzleramt

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung des Bundeskanzleramtes.

REPUBLIKA SLOVENIJA

URAD VLADE RS ZA SLOVENCE V ZAMEJSTVU IN PO SVETU

V Karavanke vrtajo drugič

STRANI 8, 9

Na sliki: dokončana notranja lupina predora s podporo za spuščeni strop na avstrijski strani / Foto: arhiv Asfinaga

Tržiška kulinarična dediščina je precej več kot le tržiške bržole, tržiška flika, tržišk kosiv ... Njeno bogastvo so predstavili na razstavi Prata, sovata pa tenstan krompir. **STRANI 4, 5**

Lojze Dolinar je po izvolitvi za mestnega svetnika sprejel izziv in postal podžupan Celovca. To je storil, da bi tudi tako afirmiral slovensko narodno skupnost na Koroškem. **STRANI 6, 7**

Blejski otok ni samo kraj izjemne zunanje lepote, ampak s svojim sporočilom vabi tudi k notranji lepoti, k miru, veri in duhovnosti, poudarja župnik Janez Ferkolj. **STRANI 12, 13**

GEMEINSAM/SKUPNO

Politika in znanost o manjšinah

Včeraj, 30. septembra, se je v Mohorjevi hiši v Celovcu začela tridnevna mednarodna konferenca o razvoju pravic narodnih skupnosti v okviru projekta Gemeinsam 2021 Skupno. Taki pogovori krepijo samozavest manjšine in prispevajo k sožitju in razumevanju med narodom na Koroškem, poudarja referent za politično izobraževanje pri Mohorjevi Martin Pandel.

Jože Košnjek

Mohorjeva družba je pred štirimi leti začela projekt Gemeinsam 2021 Skupno in v njegovem okviru organizirala že štiri zelo odmevne simpozije, ki so združili poglede politike, znanosti in manjšine.

Leta 2017 smo začeli s temo Stare in nove manjšine: integracija, pravo in politika. Leta 2018 smo govorili o mejah, ki ločujejo in povezujejo, s posebnim poudarkom na obdobju med letoma 1918 in 2018. V letih 2019 in 2020 smo postavili v središče razprav stoto obletnico Senžermenske pogodbe in prihodnost koroških Slovencev sto let po plebiscitu. Za letošnjo temo smo izbrali razvoj pravic narodnih skupnosti. S temi konferencami uresničujemo svojo odločitev, da hočemo tudi sami na ta način prispevati k izboljševanju položaja slovenske manjšine na Koroškem in

k dvigu njene samozavesti. Z letošnjim posvetovanjem pa še posebej skušamo sodelovati in pomagati pri nastajanju novega zakona o narodnih skupnostih v Avstriji, ki naj bi ga zvezni parlament sprejel leta 2024. Sedanji zakon, ki velja za šest priznanih manjšin v Avstriji, je nastal v času boja za pravice etničnih skupin. Minilo je 45 let od začetka veljave zakona in sprašujemo se, katere spremembe so potrebne, da bi ustrezale današnjim potrebam narodnih skupnosti znotraj raznolike Evrope. **V programu letošnje konference oziroma simpozija napovedujete udeležbo uglednih strokovnjakov s tega področja in politikov. V delo vključujete tudi mlade, kar je še posebno spodbudno.**

Udeležbo so napovedali celovški župan Christian Scheider, poslanka v avstrijskem zveznem parlamentu na Dunaju Olga Voglauer, vicekancler in predsednik

Zelenih Werner Kogler, predsednik slovenskega državnega zbora Igor Zorčič in predsednik avstrijskega parlamenta Wolfgang Sobotka. Pridružil se nam bo tudi koroški deželni glavar dr. Peter Kaiser, ki je sicer pogost gost naših prireditelj. Tokrat bo tudi v vlogi govornika, saj je po položaju pristojen za dvojezično izobraževanje. Kot predavatelj bodo sodelovali vrhunski strokovnjaki, izvedence iz celotnega prostora Alpe-Jadrana. Tako iz prve roke dobivamo informacije in stališča strokovnjakov, diplomatov, politikov in predstavnikov manjšine, ki so platforma za ustvarjalni dialog. In še nekaj. Na naše pogovore nihče ne pride nepripravljen. Predavatelji običajno vključijo v pripravo referatov sodelavce. S tem se krog ljudi, ki spoznavajo manjšinsko problematiko, širi. Veseli nas, da z nami sodelujejo tudi mladi, ki se skupaj s svojimi učitelji lotevajo različnih projektov. Študentje pišejo o manjšinskih temah diplomske naloge. Tako se je ena od študentk o njihovem pogledu na narodne skupnosti pogovarjala z več kot tristo ljudmi, pred leti pa je univerzitetni profesor o tej temi spraševal pet tisoč ljudi. Marsikdo od vprašanih je v teh pogovorih prvič slišal za slovensko manjšino na Koroškem. O tej temi so se začeli pogovarjati tudi na nemških gimnazijah.

Vsako leto objavite referate v posebnem zborniku. Konference pa imajo gotovo tudi druge praktične učinke.

Zborniki imajo gotovo trajne učinke. Po njih segajo predvsem študentje. Pred kratkim je študent iz Nemčije iskal gradivo za svojo doktorsko nalogo o manjšinah. Dali smo mu zbornike. Zelo jih je bil vesel. Naš pristop je aktiven, progresiven. Zgolj s tarnanjem, ki je pogosto naša značilnost, ni mogoče doseči sprememb. Tako smo pred sprejetjem nove deželne ustave sami napisali svoj predlog, kako naj bo urejen položaj slovenske manjšine in slovenskega jezika. Dva naša ustavna pravnik sta ga pojasnjevala deželni odboru za ustavna vprašanja, ki ga je obravnaval, vendar ga ni v celoti upošteval. Storjen je bil korak naprej, vendar manj od

Martin Pandel, referent za politično izobraževanje pri Mohorjevi in organizator manjšinskih konferenc / Foto: Gorazd Kavčič

»Ponosni smo, da se čim več partnerjev odziva na naše povabilo za aktivno sodelovanje. Letos so to avstrijsko zunanje ministrstvo, graška in celovška univerza, mesto Celovec, Pedagoška visoka šola na Koroškem, Strokovna visoka šola Koroške, Platforma za politično izobraževanje dežele Koroške, Direkcija za izobraževanje dežele Koroške, Skupnost mladih pravnikov Avstrije, Biro za slovensko narodno skupnost dežele Koroške, Klub slovenskih študentk in študentov na Koroškem, Evropska akademija iz Bolzana, avstrijska radiotelevizija ORF in tednika koroških Slovencev Nedelja in Novice.« (Martin Pandel, organizator konference)

naših pričakovanj. Naše ugotovitve bi lahko v svojih programih bolj upoštevale tudi naše organizacije.

Govorite o nujnosti večje samozavesti manjšine. Ali ni posledica njenega pomanjkanja nekakšen podzavestni strah, da bi v javnosti govorili slovensko?

Politika mora ustvariti dobre pogoje za vse to, za dobro ozračje, v katerem se ne bomo bali govoriti slovensko v družbi, v kateri je med desetimi Slovenci le en nemško govorec. Nimalokrat se sam zasačim pri tem, da včasih govorim nemško, čeprav mi ne bi bilo treba, ali pri kakšni

uradni zadevi raje zaprosim za nemške obrazce kot pa za slovenske, da me ne bi imeli za nevljudnega ali celo ekstremnega. To se nam dogaja tudi zato, ker vzdušje na Koroškem včasih ni zadosti naklonjeno Slovincem. Slovenščina mora pridobiti pomen. Postati mora vabljen, evropski in deželni jezik v šolstvu in javnem življenju. Za to pa so odgovorne predvsem naše vlade. Prepričan sem, da bo tudi tokratni simpozij tako kot vsi dosednji opozoril na to.

Konference Skupaj imajo še eno posebnost. Zadnji dan je na sporedu pohod čez mejo, izmenično v Slovenijo ali v Italijo. Letos je na sporedu pohod od Zagorič/Agoritschach do Sovč ob meji z Italijo v sodelovanju z Evangeličansko cerkvijo.

Ti pohodi, ki jih izvrstno načrtuje naš direktor dr. Karl Hren, so vsako leto poslastica programa. Letos gremo v kraje v okolici Podkloštra blizu meje z Italijo, kjer so se najdlje obdržali protestanti. Ko smo v pripravi na pohod prehodili traso, smo doživeli čudovita srečanja. Neki 82-letni domačin nam je na primer povedal, da so tam še vsa ledinska imena v stari ziljski slovenščini. Niti eno ni nemško. To območje je bilo zelo naklonjeno protestantom. V Sovčah še danes spominja nanje križev pot, ki je povsem drugačen od katoliškega. Vsi podpisi so v stari slovenščini.

Tako kot vse dosedanje konference bo tudi za letošnjo Mohorjeva izdala poseben dvojezični zbornik z referati in podatki o avtorjih. / Foto: Gorazd Kavčič

Karavanke

ČASOPIS O ŽIVLJENJU NA OBEH STANEH MEJE

Urednik **Cveto Zaplotnik**

Uredniški odbor: **dr. Karl Hren, direktor Mohorjeve družbe v Celovcu, in Marija Volčjak, odgovorna urednica in direktorica Gorenjskega glasa**

Priloga Karavanke izhaja pri Gorenjskem glasu kot skupni medijski produkt Gorenjskega glasa, d. o. o., Kranj, Nazorjeva ulica 1, SI-4000 Kranj in Mohorjeve družbe v Celovcu – Hermagoras Verein, A-9020 Celovec/Klagenfurt, Viktringer Ring 26 in predstavlja nadaljevanje sodelovanja v okviru čezmejnega projekta Smart Tourist, ki spada v Program sodelovanja Interreg V-A Slovenija Avstrija 2014–2020. Prva številka Karavank izven čezmejnega projekta je izšla 1. oktobra 2021 kot priloga Gorenjskega glasa številka 78. Naklada 17.000 izvodov, tisk Tiskarsko središče Delo. Karavanke so priložene Gorenjskemu glasu in Novicam v Celovcu.

GORENJSKI GLAS (ISSN 0352-6666) je registrirana blagovna in storitvena znamka pod št. 9771961 pri Uradu RS za intelektualno lastnino. Časopis Gorenjski glas je vpisan v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo RS pod zaporedno številko 324. Ustanovitelj in izdajatelj: Gorenjski glas, d. o. o., Kranj, Nazorjeva ulica 1, 4000 Kranj, direktorica Marija Volčjak, telefon 386 (0)4 201 42 00, e-pošta: info@g-glas.si, spletni časopis www.gorenjskiglas.si.

MOHORJEVA CELOVEC

Dvojezično od jasli do univerze

Mohorjeva iz Celovca je z nakupom provincialne hiše šolskih sester v Vetrinjskem obmestju (Viktringer Ring) 19 v Celovcu še izboljšala pogoje za svoje dvojezično vzgojno in izobraževalno poslanstvo in tudi za delovanje slovenske župnije.

Jože Košnjek

Prvega septembra letos je celovška Mohorjeva obvestila javnost, da je kupila provincialno hišo šolskih sester v središču Celovca, v Vetrinjskem obmestju 19, ki je bila od leta 1955 naprej v lasti tega reda. V njej je bil tudi sedež avstrijskokoroške province reda. Sestre so vodile v hiši dekliški dom, v njej pa je bil tudi sedež slovenske Župnije svetega Cirila in Metoda. Ker ni bilo več mladih moči, so jo bile sestre prisiljene prodati.

S tem nakupom je Mohorjeva še izboljšala pogoje za svoje dvojezično vzgojno in izobraževalno poslanstvo od najmlajših v jaslih in vrtcih do dijakov in študentov. Prvi korak k temu je storila jeseni leta 2019 z nakupom hiše don Boskovihi oziroma salezijanskih sester v Ainethovi ulici (Ainethgasse) 10, v katerem od letošnjega septembra delujejo tri skupine vrtca, med njimi ena dvojezična, dve skupini dvojezičnih jasli, ki so prve dvojezične jasli v Celovcu, in dvojezični dijaški dom. Skupaj je prostora za 150 otrok.

Kombinacija ideje in priložnosti

»Tako pri nakupu hiše v Ainethovi ulici kot provincialne hiše v Vetrinjskem obmestju je šlo do določene mere za naključje – pa tudi za kombinacijo ideje in priložnosti. Mohorjeva je iskala prostore, sestre pa so se odločile za prodajo nepremičnine,« je o odločitvi Mohorjeve pripovedoval njen direktor dr. Karl Hren. »Stavba v Ainethovi

ulici je bila po velikosti in po drugih pogojih primerna za jasli, otroški vrtec in dijaški dom, provincialna hiša, ki je le 150 metrov stran od naše matične hiše, pa za bivanje dijakov in študentov. Šolske sestre so imele namreč v hiši dekliški dom z dvajsetimi sobami, tako da so bili zagotovljeni osnovni pogoji za bivanje maturantov in študentov. Ti imajo drugačne potrebe in imajo radi več samostojnosti in individualnosti. Zato smo dom razdelili v štiri enote po pet oseb. Skupaj dvajset. Vsaka soba oziroma posameznik ima svojo kopalnico in sanitarije, kuhinjo in jedilnico pa si bo delil še s štirimi. Vemo namreč, da imajo radi mladi v teh letih več samostojnosti,

Mohorjeva sodeluje pri vzpostavljanju sistema dvojezične vzgoje in izobraževanja v jaslih, vrtcih in šolah tudi s celovško univerzo. Načrtujejo izdajo knjig in snemanje filma, kjer bo predstavljen sistem jezikovne vzgoje od prvega do desetega leta, ko naj bi otrok znal solidno slovensko. Z Mohorjevo sodelujejo tudi strokovnjaki iz Južne Tirolske in Lendave v Sloveniji.

več svobode in manj nadzora, kot je običaj v klasičnem 'kasarniško' vodenem dijaškem domu. Cena je atraktivna, primerna za mladega človeka. Zanimanje je veliko. Hiša je samo nekaj sto

metrov stran od glasbenega konservatorija,« je povedal dr. Hren.

Prvega oktobra se bodo vselili prvi stanovalci, saj je večina sob pripravljena. Do januarja bodo uredili še kuhinje in jedilnice. Februarja se bodo na številko 19 preselili še maturantje in študentje, ki prebivajo v stanovanjih na Karfreitstrasse. Te bo Mohorjeva obnovila in ponudila najemnikom, najemnično pa bo uporabila za kritje stroškov nakupa provincialne hiše.

Dar celovškega duhovnika

»Pogovori o prodaji so bili pomembni tako z vidika želja in potreb Mohorjeve in slo-

kupec, slovenska župnija, ki ima tu svoj sedež, in škofija, ki je odgovorna za faro. Potem se je pojavil še zasebni donator, duhovnik, ki je želel pomagati slovenski župniji v Celovcu in je plačal 25-letno servitutno pravico za prostore škofije oziroma župnije, ki bo tako lahko še naprej uporabljala te prostore, Mohorjeva pa je bila razbremenjena dela stroškov. Omenjeni gospod, ki se mu bo Mohorjeva oddolžila s ploščo na hiši, pomaga tudi pri sanaciji hiše. Naša želja je, da bi trajanje te pravice še podaljšali. Kar nekaj časa smo se pogajali in se na koncu dogovorili za model, ki za vsakega od partnerjev ni le sprejemljiv, ampak zelo dober tudi za nadaljnji razvoj te hiše in dvojezičnosti v Celovcu,« je pojasnil dr. Karl Hren. Na vprašanje, kakšen odnos ima mesto Celovec do načrtov Mohorjeve, je odgovoril, da je sodelovanje dobro in da mesto kot tudi dežela podpirata te načrte. Mohorjeva je tako kot vse druge podobne ustanove deležna javnih subvencij. Pomagata tudi Republika Slovenija in Republika Avstrija. »S predstavniki mesta, dežele in tudi zveze imamo redne stike. Politični in drugi predstavniki nas obiskujejo in se lahko v živo prepričajo, kaj delamo. Rdeča nit našega dela je izobraževanje, ne le otrok, ampak tudi odraslih, katerega del je tudi izdajanje knjig,« pove dr. Hren.

Odraščanje z jezikom

Mohorjeva sledi misli ustanoviteljev, da mora med ljudmi širiti znanje in omiko,

Direktor Mohorjeve dr. Karl Hren je zelo zadovoljen z dogovorom o nakupu hiše šolskih sester v Vetrinjskem obmestju, v katerem bo lahko še naprej tudi sedež slovenske župnije v Celovcu.

Sobe v nekdanji provincialni hiši že čakajo prve stanovalce. Zanje je veliko zanimanja. / Foto: Gorazd Kavčič

izobraževati za glavo in srce ter spodbujati k spoštovanju vrednot, med katerimi sta tudi spoštovanje jezikov in skrb za ohranitev in razvoj svojega maternega jezika.

»Res imamo že 170-letno tradicijo delovanja, ki je bilo takrat v mnogih pogledih revolucionarno. Danes pa moramo biti inovativni in sposobni slediti in odgovarjati na izzive časa. Za razvoj slovenščine je po mojem mnenju najbolj važno, da otroke že v prvih letih učiš slovenščino in to nadaljuješ do zrelejših let. To kažejo izkušnje iz Škotske in Irske, kjer jim je z jezikovnim načrtovanjem uspela revitalizacija manjšinskih jezikov. Če jih starši niso znali, so jih nadomestile vzgojiteljice in varuške,« poudarja dr. Karl Hren. Jezikovno izobraževanje se je potem nadaljevalo na višjih stopnjah šolanja in to skuša s svojim modelom dvojezičnega izobraževanja in vzgoje od jasli do srednje šole in univerze uresničiti Mohorjeva. Ta povezava od spodaj navzgor je pogosto po vrtcu prekinjena.

»Ta izobraževalna in vzgojna piramida je še posebno

pomembna v večjih koroških mestih, še zlasti v Celovcu, kjer je po štetju leta 2001 živelo največ Slovencev: nad tisoč, kar je več kot v Železni Kapli ali Pliberku. Celovške mestne oblasti so dolgo ovirale ustanovitve dvojezičnih šol in vrtcev in popustile šele leta 1989, ko je Mohorjeva smela ustanoviti dvojezično šolo in nato vrtec. S tem je postavila standard, ki ga je moralo po razsodbi sodišča upoštevati tudi mesto, in je ustanovilo javno dvojezično šolo. Po letu 2001 se je priseljevanje Slovencev iz Slovenije v Celovec in druga mesta še povečevalo. Okrog 12.000 koroškim Slovincem se je pridružilo še okrog pet tisoč priseljencev iz Slovenije, ki iščejo za svoje otroke prostor v dvojezičnih vrtcih in šolah, kar je znak večje slovenske samozavesti. V šestdesetih ali sedemdesetih letih jo je marsikdo zaradi tedanjih razmer skrival. Če mi ne bomo zagotovili dvojezičnega šolanja in vzgoje, bodo šli njihovi otroci v nemško okolje,« pove dr. Karl Hren.

Predstavniki Mohorjeve in provincialne hiše šolskih sester po podpisu pogodbe / Foto: Mohorjeva Celovec

KULINARIČNA DEDIŠČINA

Prata, sovata pa tenstan krompir

Tržiška kulinarčna dediščina je precej več kot le tržiške bržole, tržiška flika, tržišk kosiv ... Njeno podobo je zaznamovalo trško okolje, napolnjeno z rokodelci, druge navade so bile doma v vaškem zaledju in na planinah. Kulinarčna dediščina je pestra in s tem se verjetno lahko strinjajo vsi, ki se z njo srečujejo. Nanjo pa so vplivali številni dejavniki – naravni in kulturni.

Suzana P. Kovačič

Bogastvo in raznolikost tržiške kulinarčne dediščine je Tržiški muzej zajel v razstavo Prata, sovata pa tenstan krompir v Galeriji Atrij Občine Tržič. Kustos razstave dr. Bojan Knific je poudaril, da kulinarčna dediščina niso samo recepti in hrana, ampak vse, kar je povezanega z njo. Razstavo so postavili septembra tik pred angelsko nedeljo, ko je v Tržiču tradicionalna Šuštarška nedelja, kulinarčna dediščina se namreč navezuje tudi na tržiške »šuštarje«. Kar pa ostaja pomembno, je po besedah Knifca naslednje: »Nekatere stvari so žive v praksi, druge v spominu, kakšne pa so ostale samo na papirju, jih pa

poznamo in je prav, da tudi danes ljudi seznanjamo z njimi.« Spodbuda za raziskovanje tržiške kulinarčne dediščine je bila tudi razglasitev Slovenije za evropsko gastronomsko regijo v letu 2021. »Pri zbiranju gradiva so bili v pomoč predmeti, ki jih imamo v Tržiškem muzeju. Kaj vse je obstajalo, še obstaja in s čim vse so se ukvarjali v Tržiču. Kar nekaj je bilo o tem že napisanega. Študijski krožek, ki poteka pri Ljudski univerzi Tržič, je obravnaval tržiško kulinarčno dediščino, nadgradnja krožka pa je knjiga Stare tržiške jedi, novi okusi. Pod okriljem Tržiškega muzeja in v sodelovanju z Društvom upokojencev Tržič poteka projekt Dediščina v hiši

dediščine, vsebina srečanj (govorili smo tudi o kulinariki) je že zajeta v knjižici.« Dr. Knificu se zdi pomembno, da se stare jedi znova znajdejo na domačih jedilnikih in v turistični ponudbi. »Ljudi poslušam, da gredo radi v tržiške planine prav zaradi tega, da kaj dobrega pojedjo, na primer štruklje ali masunek, četudi tega niso pripravljali samo v tem koncu.« Seveda so predstavili tudi stare recepte, a zelo opisno, kot je pojasnil. »Eno je tisto, kar so kuhali v Tržiču, se pravi, kar so jedli tržani, drugo pa je tisto, kar so kuhali po vaseh. Tu so bile bistvene razlike. Med meščani oziroma tržani in podeželani je bila razlika tudi v pripravi hrane – v tem, kaj so jedli in kako so jedli.

Foto: Primož Pičulin
Avtor in kustos razstave, sodelavec Tržiškega muzeja dr. Bojan Knific

M SORA

Imejte svoj pogled

M SORA, d.d.
Industrijska ulica 13 Žiri
04 505 50 230
okna@m-sora.si

www.m-sora.si

Med ogledom kuhinjskih pripomočkov iz sredine 20. stoletja / Foto: Primož Pičulin

Zato smo na razstavi postavili 'gredenco', ki je opremljena s porcelanom, kozarci ..., kakršen je bil med meščani med obema svetovnima

vojnama. Pribor je zelo poveljen, v mestu so uporabljali vilice, žlice in nože, to je bil njihov kulturni standard, v vaškem okolju pa so še med

V Tržiču so svatom pripravili šajdesen. To je zavitek raznih jedi, ki so jih po svatbi nesli pokusit domačim. Za vse svete pa so bogati dali revnejšim prešce, majhne hlebčke kruha, da so ti potem molili za verne duše v vicah, zato da bodo šle v nebesa.

obema vojnama večinoma jedli samo z žlico; drug pribor je bil za slovesne priložnosti – na primer 'ohceti'.« Prikazano nosi tudi delček nostalgije, vsaj po odzivih sodeč. »Predvsem starejši se še spominjajo vsega, kar so pripravljali doma. Želeli smo jih spodbuditi, ozavestiti, da je recimo neki jedilni servis, ki ga je prednik dobil za poročno darilo, povezan s kulinariko in dediščino in da je to vredno ohraniti. Po drugi strani je pa dediščina tudi tisto, kar mogoče deluje bolj arhaično, staro. Včasih so večino hrane pripravljali v

krušni peči ali pred krušno pečjo, ko še ni bilo zidanih in električnih štedilnikov. Seveda sta bila hrana in posodje takrat zelo drugačna.« Nekaj stvari so zbrali iz življenjskega kroga in težko je reči, kot je dejal dr. Knific, da je bila določena jed samo za en praznik ali za samo en dogodek. »Je pa res, da se nekatere stvari ob določenih praznikih redno pojavljajo ali pa so sinonim za praznike. V kovaču so spekli kovač, temu bi danes rekli potica, nekateri rečejo kolač. Spekli so ga za božič, veliko noč, lahko tudi za cerkveno žegnanje

in kak drug praznik.« Številni so se ob obisku razstave spominjali mladih dni. »Recimo šnite, ki so jo dali ob krstu. Navada je bila, da so dali bab'ci kos kruha, vanj zataknili kovanec in naročili, naj da to šnito prvemu, ki ga sreča, zato da otrok ne bo lačen, da bo dobro preskrbljen. Presenečen sem bil, da to ni samo stvar preteklosti. Živi še marsikaj iz koledarskega leta. Januarja, na dan sv. Antona, v Lomu pod Storžičem še zmeraj prinesejo prekajene krače v cerkev. Krače zberejo, jih licitirajo in darujejo za vzdrževanje cerkve,« je ponazoril dr. Knific, presenečen tudi nad tem, kako pogosto v tržiških gospodinjstvih še kuhajo tudi tržiške bržole. Povedni so prti iz zbirke Tržiškega muzeja. »Nekateri vezeni prti so zanimivi zaradi motivike, veliko jih je zgovornih zaradi besedila. Na prte so velikokrat napisali tisto, kar so razmišljali, si upali napisati. Prti so večinoma iz časa med obema svetovni vojnama, izdelovala so jih mlada dekleta v osnovni šoli pri krožku ročnih del. Če bi človek raziskoval samo napise na teh prtih, bi dobil zelo zanimivo podobo o družbi, o

tem, kako so ženske tisti čas dojemale sebe in svojo vlogo. Ženska za 'šporget', to je danes malo grešno reči, a poskus emancipacije žensk se je že kazal z vezanim napisom na starem prtju: Preljubi mož, danes je lep dan. Ti bodeš kuhal, a jaz bodem čitala roman.« Svoje mesto na razstavi so našli tudi pregovori.

Jedilnik z dogodka Na Skali 17. julija 1932

Dopoldne:
Juhe z drobtinovimi cmoki
Obložena svinjska gnjat
Telečja rolada
Mešana solata
Zvezda
Kompot
Pecivo in sadje
Kava s spenjeno smetano

Popoldne:
Narezek
Krofi
Ocvrti piški z mešano solato
Torte
Kava ali čaj

Predmeti Petra Kozine, ustanovitelja tovarne Peko, iz začetka 20. stoletja. Nekateri predmeti so opremljeni z njegovimi inicialkami. / Foto: Primož Pičulin

**BIOTEHNIŠKI
CENTER NAKLO**
STRAHINJ 99, 4202 NAKLO
www.bc-naklo.si

Prostor vseživljenjskega učenja za vse generacije

IZOBRAŽEVANJE
(srednja šola in gimnazija, višja strokovna šola, izobraževanje odraslih)
TEČAJI
EKOLOŠKO POSESTVO
TRGOVINA

Več kot 110 let tradicije (podrobni mejniki na www.bc-naklo.si):

- 1907 ustanovitev mlekarske šole na Vrhniki
- 1926 mlekarska šola v Škofji Loki
- 1939 ustanovitev Kmetijsko živinorejske šole v Poljčah
- 1983 preimenovanje šole v Srednjo mlekarsko in kmetijsko šolo Kranj
- 1989 pridobitev šolskega posestva v Strahinju
- 2001 preimenovanje v Srednjo biotehniško šolo Kranj
- 2004 pridobitev ekološkega certifikata
- 2007 ustanovitev Biotehniškega centra Naklo

Področja izobraževanja na **SREDNJI ŠOLI in GIMNAZIJI**:

- Strokovna gimnazija
- Živilstvo in prehrana (pek, slaščičar, mesar, živilsko-prehranski tehnik)
- Kmetijstvo (gospodar na podeželju, mehanik kmetijskih in delovnih strojev, kmetijsko-podjetniški tehnik)
- Hortikultura (vrtinar, cvetličar, hortikulturni tehnik)
- Naravovarstvo (naravovarstveni tehnik)

Več informacij: 070 464 747, 04 277 21 24, tadeja.fricovsky@bc-naklo.si

Področja izobraževanja na **VIŠJI STROKOVNI ŠOLI**:

- Hortikultura
- Upravljanje podeželja in krajine
- Naravovarstvo
- Živilstvo in prehrana

Več informacij: 070 485 353, 04 277 21 45, referat.visja@bc-naklo.si

V okviru **MEDPODJETNIŠKEGA IZOBRAŽEVALNEGA CENTRA, v IZOBRAŽEVANJU ODRASLIH** izvajamo različne aktualne in praktično naravnane tečaje, strokovne seminarje in srednješolske programe za odrasle na področjih kmetijstva, živilstva, hortikulture in naravovarstva, na omenjenih področjih lahko pridobite tudi NPK.

Več informacij: 080 3900, 041 499 934, tecaji@bc-naklo.si, srednjasola.odrasli@bc-naklo.si

PODŽUPAN LOJZE DOLINAR

Izziv, ki še ni bil ponujen nobenemu Slovencu

Po izvolitvi za mestnega svetnika in po predlogu, da postane drugi podžupan deželnega glavnega mesta Celovec, se je Slovenec Lojze Dolinar znašel pred odločitvijo, ali sprejeti izziv, ki doslej še ni bil ponujen nobenemu Slovencu. Sprejel ga je, da bi tudi na ta način afirmiral slovensko narodno skupnost na Koroškem. Mag. Lojze Dolinar je o sebi in izzivih nove dolžnosti govoril za časopis Karavanke.

Jože Košnjek

Gospod Dolinar, Gorenjci vas imamo tudi za svojega, saj je družina vaše mame Jelke živela v Kranjski Gori. Prebral sem tudi, da je bil vaš stari oče po mamini strani član organizacije TIGR in se je pred Italijani umaknil v Jugoslavijo.

Moj oče je bil doma iz Zagorja ob Savi, mama pa je bila Mrakova iz Kranjske Gore. Očetova družina je bila zelo katoliško usmerjena, tako sam oče, ki je bil po poklicu frizer, kot stari oče, ki je bil tudi mežnar v Zagorju. V napoto so bili najprej Nemcem, ki so jih izselili v Srbijo, nato pa novi jugoslovanski oblasti, pred katero so se

so čakali na prevoz na Koroško. Ker sta končali tečaj Rdečega križa, sta znali pomagati. Kompozicijo z ranjenci so v Kranju odklopili, zdravi pa so čez Ljubelj krenili na Koroško. Kot je znano, so ranjence partizani v Lescah pobili, mojo mamo in teto pa zaprli. Ko sta že upali, da bosta leta 1946 izpuščeni, ju je pri izhodu iz zaporov na Miklošičevi v Ljubljani srečal Mitja Ribičič in odločil, da sestri Mrak še ne smeta domov. Po petih letih, sedmih mesecih in 23 dneh zapora sta bili 28. decembra leta 1950 pomiloščeni, 2. januarja leta 1951 pa izpuščeni iz zapora. Teta Krista je ostala v Sloveniji, mama Jelka pa je po šestih letih smela obi-

»V Slovenijo prihajam zelo rad že zato, ker sem jadravec in čebelar. V Portorožu sem imel še do nedavnega svojo jadrnico, vendar sem jo prodal. V Kranjski Gori pa imam čebeljak, ki ga z veseljem upravljam in grem zelo rad tja.«

umaknili na tuje. Moj dedek po mamini strani pa je kot tigrovec pribežal v Jugoslavijo. Ti fantje, ki so prišli na Kranjsko, so dobili v takratni Jugoslaviji dobre položaje. Postali so policisti, cariniki ali kaj podobnega. Moj dedek je bil nekaj časa tudi finančar na Korenskem sedlu. Družina je bila zaradi njegove službe večkrat premeščena in po napredovanju je bil postavljen za finančnega inšpektorja v Skopju v Makedoniji. Ko so Nemci zavzeli Jugoslavijo, so bili pregnani. Kot begunci so po 14-dnevnih blodnjah prišli v Ljubljano. Dedek je med vojno delal pri finančni upravi v Ljubljani, po komunističnem prevzemu oblasti pa se je umaknil na Koroško. Rekli so, da za en teden, kar je potem trajalo vse življenje. Dedek je bil tudi med obsojenci na tako imenovanem montiranem finančnem procesu. Moja mama Jelka in njena sestra Krista pa sta se med umikanjem na Koroško odločili, da bosta pomagali 110 težko ranjenim domobrancem, ki

skati starše v taborišču v Špitalu na Koroškem, ki tri leta kljub poizvedovanju preko Rdečega križa niso vedeli, ali sta hčerki še živi ali nista. Mama Jelka je v Špitalu spoznala mojega očeta. Tam sem se tudi rodil.

Mladost begunskega otroka

Begunstvo je torej zaznamovalo vaše življenje.

V špitalskem taborišču so živeli poleg Slovencev še Hrvati, Srbi, Rusi, Bosanci, Ukrajinci, vendar so bili Slovenci zelo dobro organizirani. Tam je začela delovati tudi prva slovenska gimnazija na tujem. Na njej sta na primer maturirala dva slovenska kardinala – Alojz Ambrožič in Franc Rode. Pa še mnogi drugi znani Slovenci. Mnogi so se iz Špitala odselili v Kanado, Ameriko in Argentino. Moji starši pa so ostali. Oče je imel že vse pripravljeno za pot, mama pa je želela ostati pri svojih starših in oče je njeno željo spoštoval.

Mag. Lojze Dolinar, mestni svetnik in podžupan Celovca, pred celovško mestno hišo / Foto: Gorazd Kavčič

Ste potem v Špitalu hodili v osnovno šolo?

Da. V osnovno šolo sem hodil v Špitalu. Potem sem se vpisal na Slovensko gimnazijo v Celovcu in po maturi odslužil vojsko. Po končanem študiju v Gradcu sem začel poučevati na Slovenski gimnaziji, leta 1984 pa sem

odprl svojo prevajalsko pisarno kot sodni tolmač oziroma izvedenec za alpsko smučanje in pomorstvo, za jadranje in navtiko. To sta dva moja najljubša hobija. Plujem po Jadranu, po Jonskem morju, okrog Sicilije.

Potem vas srečamo v politiki. Kako je bilo? Ste vi sami

videli v njej nove izzive in priložnosti ali vas je kdo nagovoril za sodelovanje?

Mene je leta 2012 prijatelj iz Špitala Gerhard Koefer pregovoril, da sem prevzel celovški del stranke Team Stornach in poskrbel za strukturo. Najprej sem odklonil, ker je bilo to zame nekaj čisto

novega, nato pa privolil v pričanju, da tako in tako ne bo uspeha. Izkazalo se je, da sem se motil. Uspelo nam je in sam sem postal poslanec v deželnem zboru.

Sedaj ste član uspešne ekipe Team Kärnten oziroma Team Koroška, ki je dosegla na zadnjih lokalnih volitvah izjemen uspeh in razbila monopol tradicionalnih strank.

V politiki skušam ubirati nova pota in priložnost se je pokazala v Team Koroška oziroma Team Kärnten, ki je na Koroškem dejansko nadgradnja stranke Team Stornach. V drugih delih države se ji ni uspelo obdržati. Čeprav sem vsa leta v predsedstvu stranke, se na volitvah nisem želel več izpostavljati, saj sem že v pokoju. Potem so

»Imam tri otroke. Viktorija je tolmačka za nemščino in slovenščino pri Vladi Republike Slovenije. Matjaž je pred magisterijem na pravni fakulteti v Gradcu in je bil na pragu izvolitve za odbornika celovškega občinskega sveta. Kandidiral je na 12. mestu. Na dan volitev je še kazalo, da bo izvoljen, po preštetju glasov po pošti pa mu je za izvolitev zmanjkalo 122 glasov. Najmlajši sin Aleksander pa študira ekonomijo.«

me le prepričali in v kooperaciji z nekdanjim članom svobodnjaške stranke Christianom Scheiderjem, ki je sprejel našo programsko platformo, nam je uspelo. Scheider je po drugem krogu volitev postal celovški župan.

Na lokalnih volitvah je sodelovala tudi slovenska stranka Enotna lista. Gotovo bi bil marsikdo vesel, če bi se tudi vaše ime pojavilo na njenih listah.

Sam sem v sedemdesetih in osemdesetih letih na deželni ravni kandidiral za Enotno listo. Letos v Celovcu ni kandidirala, zato moje sodelovanje z njo ni prišlo v poštev.

Glavarjeva čestitka v slovenščini

Potem se je zgodilo nekaj nepričakovanega, najprej za vas in še posebno za Slovence na Koroškem. Izvoljeni ste bili v sedemčlanski mestni svet in imenovani za drugega podžupana koroškega glavnega mesta. Slovence v vodstvu celovške občine ni bilo že 145 let!

Najprej sem moral ta uspeh predelati v sebi in se odločiti, kaj storiti. Tehtal sem med pokojem na eni in izzivom oziroma položajem, ki je bil zame in za moj narod ephalen, na drugi stani. Da je nekemu Slovincu Lojzetu Dolinarju uspelo priti v neko sfero, ki se je zdela tako oddaljena, je bilo za vse presenečenje. Odločil sem se razumno. Ta položaj, v katerem sem se znašel, je bil zame nekaj izjemnega, prav tako pa tudi za Slovence na Koroškem, in je pokazal, da se mesto Celovec in z njim

vsa Koroška začeta prikazovati v drugačni luči. Ta signal je okolica zelo dobro sprejela. Je pa tudi dokaz, da je naša stranka odprta na vse strani, da je stranka dialoga z močno socialno in gospodarsko noto, ki želi resnično nekaj premakniti na bolje. Predsednik naše stranke vodi takšno politiko zelo modro, zato jo podpiram.

Tako vi kot Slovenka v celovškem občinskem odboru Sonja Koschier iz stranke Zelenih sta prisegla dvojezično: v nemščini in slovenščini.

Oba sva prisegla v slovenščini. Posebno sem bil počaščen, da mi je tudi deželni glavar dr. Peter Kaiser čestital v slovenščini. To je signal, ki ga do danes še nismo srečali v mestu Celovec. Sam sem kot eden od sedmih mestnih svetnikov član mestne vlade in drugi podžupan.

Bo vaše imenovanje za podžupana dvignilo samozavest Slovincem, ki živijo v Celovcu? Najmanj tisoč jih je in še se priseljujejo.

Nedvomno bo to zanje dodaten impulz. Sam sem se zavezal, da bom vse svoje stike in poznanstva ponudil mestu, in povezave s Slovenijo in Furlanijo in Julijsko Krajino uporabim za to, da se bodo predvsem psihološke bariere, ki še obstajajo, znižale. Mislim, da mi to relativno dobro uspeva. Sem tudi referent za evropske zadeve in projekte, za alpsko-jadranski prostor in za kooperacijo. V tem smislu lahko veliko naredim.

Celovec, pametno mesto

Celovec je kar veliko mesto in tudi deželna prestolnica.

Česa se nameravate najprej lotiti oziroma ste se že? Kje vidite priložnosti za sodelovanje s Slovenijo?

Ena mojih prednostnih točk delovanja je uresničevanje strategije Smart City oziroma strategije pametnega mesta, in to na vseh področjih. Naloga, ki se jih loteva tudi Slovenija, so povezane s klimatskimi spremembami, z energijo in energetiko, z zaščito okolja in narave in podobno. Te teme nas bodo še dolgo zaposlovale in so zelo pomembne. Tudi Evropska unija financira projekte s tega področja in mislim, da je bil Celovec pri tem kar uspešen in da je uresničil nekaj programov. Seveda bi mesto lahko naredilo več. Glede čezmejnega sodelovanja oziroma sodelovanja s Slovenijo so imele zadeve večinoma v rokah organizacije Slovencev na Koroškem. Mislim na Mohorjevo in na Slovensko gospodarsko zvezo. Samo mesto pa se v uresničevanje ni vključevalo v tolikšni meri, kot bi se lahko. Od prevzema vodenja tega področja se trudim, da bo prišlo do tesnejših stikov in do uresničitve čim več programov Evropske unije.

Poznate Slovenijo in slovenske razmere. Se naša država odziva na pobude, ima ustrezne programe?

Slovenija je zelo strukturirana in na tem področju odlično dela. Večkrat jo jemljem za zgled. Seveda lahko vedno najdeš priložnost za kritike. Če pa primerjam Slovenijo, Avstrijo, Nemčijo in Poljsko, ugotavljam, da so Poljaki v koriščenju evropskih sredstev prvaki. Zadnjič

sem obiskal naše partnersko mesto na Poljskem, kjer ni občinskega projekta, ki ga ne bi sofinancirala Evropska unija. Prav neverjetno. Tako Slovenija kot Avstrija bi se lahko zgledovali po njej.

Kakšno mesto je Celovec? Je mlado ali starajoče mesto? Je priseljevanje že problematično?

Kot podžupan odgovorjam za štiri področja. Prvo področje so stanovanja. Jaz upravljam 3500 stanovanj, ki jih ima v lasti mesto Celovec. Pristojen sem za njihovo vzdrževanje in seveda za gradnjo novih stanovanj. K mojemu področju sodijo tudi klimatske zadeve, zaščita okolja in narave ter energetska politika. Tretja zadeva je tako imenovani prostor Koroška plus, to je centralni prostor med Celovcem, Beljakom in Št. Vidom. Ker živi na tem področju več kot 250 tisoč prebivalcev, lažje kandidiramo za evropska sredstva. Ker mora ostati Celovec odprto mesto, bom dal pri svojem delu posebno težo sodelovanju s partnerskimi mesti, evropskim zadevam in kooperacijam na območju Alp in Jadrana. Sprašujete me o Celovcu kot mlademu ali starajočem mestu. Celovec je mesto, v katero je relativno močno priseljevanje s podeželja. Problem za zdaj še ni tako eklatanten kot na primer na Dunaju. Zaradi priseljevanja je Celovec tudi rastoče mesto. Sicer pa po mojem mnenju živimo v zelo prijazenem, urejenem in čistem mestu, ki je zaradi bližine jezera in narave tudi turistično. Kot meščan se v njem dobro počutim in v njem rad živim.

Mag. Lojze Dolinar gre pogosto v Kranjsko Goro – k svojim čebelam. / Foto: Gorazd Kavčič

»Letošnje občinske volitve v Celovcu so bile zgodovinske za Slovence. Kar dva, poleg mene še mag. Sonja Koschier, profesorica na Visoki šoli za gospodarske poklice v Št. Petru, sva bila izvoljena v občinski oziroma mestni svet. Prepričan sem, da bom lahko prispeval k dvojezičnosti v Celovcu. Okolje me je lepo sprejelo. Upam, da bo tako tudi naprej. Moja vrata pisarne v celovški mestni hiši so za vsakogar vselej odprta.«

Kakšen je odnos Celovčanov, meščanov, do svojega mesta?

Moram reči, da je odgovornost meščanov do svojega mesta na visoki ravni. O tem se lahko tudi sami prepričate. Pred mestno hišo ste videli cepilna mesta. Ljudje prihajajo množično, kar kaže, da jemljejo nevarnost covid a resno. Podoben odnos bi si želel tudi v Sloveniji. V vsaki demokratični družbi je treba sprejeti in spoštovati drugačnost, vendar razlogov za proteste, kakršni se vam dogajajo v Sloveniji, ni. Če ima neka stranka večino, prevzema odgovornost za svoja ravnanja, opozicija pa ima dolžnost, da opozarja na njene napake, ne pa da jo skuša nenehno rušiti. V tem je razlika med nami na Koroškem in vami v Sloveniji.

Povezava mest in letališč

Večkrat obiščem Celovec in vidim, da imate problem prometa in parkiranja dobro rešen.

Da, promet in parkiranje imamo dobro urejena. Sedaj gradimo novo kopalnišče. To je trenutno največji občinski projekt. Resno se lotevamo strategije pametnega in trajnostno urejenega mesta. Nam je že letos uspelo znižati CO₂ na raven, ki je bila načrtovana za leto 2025. Največje težave imamo z

letališčem, ki bi ga radi poživili, pri čemer se zgledujemo po ljubljanskem letališču. Na drugih področjih nimamo večjih zagat.

Imate v načrtu izboljšanje prometnih povezav z Ljubljano? Med Celovcem in Ljubljano je že vozil avtobus.

Tu gre za dve zadevi. Ena je infrastruktura mesta in drugo infrastruktura dežele. Vsaka od njih pa nekaj stane. Prometna povezava z Ljubljano je bila vedno na stranskem tiru. Problem so skušali reševati z zasebno pobudo, ki pa ni mogla biti dolgoročno uspešna in ekonomsko upravičena in je ni mogoče zagovarjati niti politično niti gospodarsko. Za linijo, po kateri vozi prazen avtobus ali sta na njem dva potnika, nihče ne bo tvegala javnih sredstev. Morda to kdo financira iz lastnega žepa. Seveda sem za redno prometno povezavo Celovca in Ljubljane. Med obema mestoma je dovolj sinergije. Morda bi kazalo v prvem koraku povezati obe letališči. Naše letališče vzdržuje linije, ki jih ljubljansko ne, na primer v severno Nemčijo. Če greš na primer v Bruselj, lahko iz Celovca letiš do Kölna, od koder je pičli dve uri vožnje do Bruslja. Seveda pa se morajo najti pravi ljudje, ki bodo znali izkoristiti priložnosti in ideje uresničiti. Mag. Lojze Dolinar, hvala za pogovor!

Na delovnem mestu v rotovžu (mestna hiša) na Novem trgu v Celovcu / Foto: Gorazd Kavčič

PREDOR KARAVANKE

V Karavanke vrtajo drugič

Na avstrijski strani je izvajalec Swietelsky konec prejšnjega tedna po skoraj natanko treh letih od simboličnega začetka del že izvratal svoj del druge cevi predora Karavanke. Turški izvajalec Cengiz, ki gradi vzhodno cev predora na slovenski strani, pa je doslej skopal 1400 metrov globoko v Karavanke.

Urša Peternel

Eden največjih skupnih projektov Slovenije in Avstrije, gradnja vzhodne cevi avtocestnega predora Karavanke, intenzivno poteka. Na avstrijski strani so se dela začela 18. septembra 2018, ko je s simbolično eksplozijo botra predora Ulrike Wehr dala začetni signal za gradnjo druge cevi. V skoraj natanko treh letih je izvajalcu na avstrijski strani, koncernu Swietelsky, uspelo izvratali 4.402 metra globoko v Karavanke, tako da so se že prebili vse do državne meje s Slovenijo. Na slovenski strani je izvajalec Cengiz

začel delati marca 2020, dolžina vzhodne cevi na slovenski strani je 3.546 metrov, do 21. septembra pa so izvratali 1400 metrov, kar je štirideset odstotkov dolžine podzemne gradnje. Do državne meje naj bi se po načrtih prebili jeseni 2023.

Zamuda na slovenski strani

Vzrok za to, da so na slovenski strani gradnjo začeli poldrugo leto kasneje kot na avstrijski, so zapleti s pritožbami na razpis. Na koncu je bilo za izvajalca izbrano turško podjetje Cengiz Insaat, ki mora po pogodbi delo opraviti v 62 mesecih.

Promet skozi karavanški predor je stekel 2. junija 1991, v tridesetih letih pa je skozenj peljalo 71 milijonov vozil. Promet vseskozi narašča, ena cev, skozi katero je promet urejen dvosmerno, ni dovolj zmogljiva za sedanje prometne obremenitve, zato zastoji nastajajo tudi takrat, ko v predoru ni nobenih del, nesreč ali drugih izrednih dogodkov. Do zastojev prihaja predvsem ob koncih tedna v glavni turistični sezoni, in sicer tako na slovenski kot avstrijski strani, dolgi so tudi več kot deset kilometrov.

Gradnja druge cevi na Hrušici / Foto: Gorazd Kavčič

Po informacijah Darsa dela potekajo brez večjih težav. »Gradnja zelo dobro napreduje, izvajalec zagotavlja dnevne napredke skladno z generalnim terminskim planom. Stanje v predoru je za zdaj stabilno, dotok vode na čelu je majhen,« so povedali na Darsu. Če bo šlo vse po načrtih, naj bi izkopna dela zaključili v slabih štirih letih, zatem bo sledilo zaključevanje notranje obloge in

preostalih betonskih del, nadaljnjih osem mesecev pa naj bi trajala montaža elektro-strojne opreme. Dela naj bi bila po pogodbi zaključena sredi leta 2025.

Tudi manjkajoči del avtoceste

V sklopu projekta bodo zgradili tudi manjkajoči del avtoceste med vhodom v predor in cestninsko postajo, sestavni del nove polovice

avtoceste bo tudi most čez Savo Dolinko. V slovenskem delu predora bo zgrajeno dvanajst prečnikov za pešce oziroma intervencijska vozila za primer nesreče ali požara v predoru ter dva prezračevalna prečnika v zgornjem delu predorske cevi. Zgrajene bodo tudi štiri odstavne niše.

V okviru predora bodo izvedeni tudi novo podzemno zajetje karavanške vode ter

dve odvodni cevi iz vodnega zajetja do vodovodnega jaška na južnem portalnem območju.

Odlagališča materiala

Na Darsu predvidevajo, da bo na slovenski strani nastalo 428 tisoč kubičnih metrov izkopanega materiala, kar je za 171 olimpijskih bazenov. V skladu z državnim prostorskim načrtom je urejenih šest lokacij viškov izkopa,

Prečni prehod, ki v času gradnje služi kot zasilni izhod, na avstrijski strani / Foto: arhiv Asfinaga

Pogled iz zraka na portal predora in obe predorski cevi na avstrijski strani / Foto: arhiv Asfinaga

Zaključek izkopnih del na avstrijski strani 23. septembra 2021 / Foto: Asfinag/Dars

Avtocestni predor Karavanke je bil zgrajen leta 1991 in je do danes ostal edini enocestveni predor v slovenskem avtocestnem omrežju, še vedno pa je tudi najdaljši slovenski cestni predor. Zanimivo je, da je bil sprva načrtovan kot dvocestveni predor, a je bila nato zaradi premajhne gostote prometa zgrajena samo ena cev. Predor so v Avstriji poimenovali kar »avstrijska vrata proti jugu«, odprtje 1. junija 1991 so praznovali kot »novo obdobje razvoja gospodarske in prometne politike« in kot izraz želje Avstrije in tedanje Jugoslavije »po skupni prihodnosti Evrope«.

zvečine na degradiranih območjih v jeseniški in kranjskogorski občini. Gradnjo spremlja posebna delovna skupina, v kateri so tudi predstavniki lokalne skupnosti, na rednih mesečnih sestankih pa sproti rešujejo težave, na katere ob gradnji opozarjajo domačini; večjih problemov doslej sicer ni bilo.

Predor gradijo turški delavci

Pri gradnji na slovenski strani sodeluje okrog sto turških delavcev, gre tako za delavce kot inženirje in tudi administrativno osebje. Načrtujejo, da se bo njihovo število v prihodnje še nekoliko povečalo. Vseh pet let, kolikor bo trajala gradnja druge cevi, bo v Sloveniji ostala ekipa inženirjev in administrativnega osebja, medtem ko

posamezni delavci ostanejo krajše obdobje. Delo poteka 24 ur na dan vse dni v letu.

Delavci bivajo v začasnem naselju, ki so ga postavili tik ob avtocesti v smeri proti Karavankam, ob izvozu z avtoceste na Hrušici. V sklopu naselja imajo tri spalne objekte, jedilnico, pralnico, objekt s pisarnami in kotlovnico. Uredili pa so tudi manjšo mošejo, v kateri lahko delavci, ki so islamske vere, opravljajo verske obrede. Lokalna skupnost je delavce lepo sprejela, na Hrušico v dogovoru s tamkajšnjim športnim društvom prihajajo igrati nogomet na nogometno igrišče. Tudi v podjetju Cengiz Slovenija so zatrdili, da se zaposleni na Gorenjskem dobro počutijo in so veseli, da lahko delajo in začasno živijo v

tako lepi deželi, kot je Slovenija.

Avstrijci so se že prebili do meje

Kako pa projekt poteka na avstrijski strani? Avstrijci so pripravljala dela začeli že oktobra 2015 in najprej zgradili 350 metrov dolg most in okoli 250 metrov novega vozlišča pred novim portalom. Obenem so zgradili 140 metrov dolg in 14 metrov visok podporni zid, most in manjkajoči odsek ceste. Pozimi leta 2017 je bil objavljen razpis za gradnjo druge cevi, in to hkrati s slovensko stranjo. A Asfinag je pogodbo z izbranim izvajalcem – konzorcijem avstrijskih podjetij Swietelsky – podpisal poleti 2018. Kot so nam povedali v družbi Asfinag, ki je

investitor na avstrijski strani, med delom niso naleteli na nobene nepredvidene težave, tudi epidemija covid-19 ni bistveno vplivala na sam potek del. Poudarili so, da so delali v skladu z vsemi zakonskimi zahtevami glede varovanja pred širjenjem koronavirusa, poleg tega so celotno osebje tudi redno testirali.

Delajo zvečine Avstrijci

Pri izvajalcu Swietelsky dela okrog sto ljudi, in sicer tako pri sami gradnji kot tudi v pisarnah in upravljanju. Po besedah Walterja Mocnika iz družbe Asfinag delajo večinoma Avstrijci, ti bivajo v bližini gradbišča v zasebnih gostilnah in penzionih. Doslej so iz predora odpeljali

približno 1,5 milijona ton kamnja, trenutno pa že betonirajo notranji ovoj predora.

Preboj državne meje v dveh letih

Kaj pa zamuda na slovenski strani pomeni za potek dela na avstrijski strani? Pri Asfinagu so pojasnili, da zamuda ne bo bistveno vplivala na osnovni potek del na avstrijski strani, saj morajo dokončati prečne povezave (te so v času gradnje pomembne tudi kot izhodi v sili), povezave s prvo cevjo ter zgraditi še nekaj cest. Res pa je, da bodo z nekaterimi ostalimi deli morali počakati, da bo dokončan tudi izkop na slovenski strani.

Do preboja državne meje naj bi prišlo najkasneje v dveh letih, sledila bodo

notranja dela in opremljanje predora z najsodobnejšimi varnostnimi napravami. Po dogovoru bo razpis za izvajalca elektro-strojne opreme predora za slovensko in avstrijsko skupni, za celoten predor ga bo izvedel Asfinag.

Projekt sofinancira Evropa

Gradnja je partnerski projekt Slovenije in Avstrije, zanj sta državi prejeli tudi evropska sredstva, v okviru Instrumenta za povezovalne Evrope. Pogodbena vrednost gradbenih del na slovenski strani znaša 98,5 milijona evrov (brez DDV), medtem ko je Asfinag gradnjo oddal avstrijskemu konzorciju Swietelsky za 89,9 milijona evrov. Pri tem je treba poudariti, da je druga cev na avstrijski strani nekaj daljša kot na slovenski. Pri omenjenih zneskih gre zgoj za stroške same gradnje druge cevi, medtem ko bodo skupni stroški z dograditvami avtoceste, gradnjo mostov, odkupi zemljišč višji, skupna vrednost projekta izgradnje druge cevi naj bi znašala okrog 320 milijonov evrov.

Konec zastojev dokončno leta 2027

Že ob začetku del so tako na slovenski kot avstrijski strani poudarili, da se bo z izgradnjo druge cevi izboljšala prometna varnost, hkrati pa bo konec zastojev, ki so zaradi omejene zmogljivosti predorske cevi neizogibni. A gradnji druge cevi bo sledila obnova obstoječe cevi, ki naj bi trajala nadaljnji dve leti, predvidoma od poletja 2025 do sredine leta 2027. Tako naj bi bil celoten projekt zaključen šele poleti oziroma jeseni 2027.

Na slovenski strani dela okrog sto zvečine turških delavcev izvajalca Cengiz. / Foto: Gorazd Kavčič

KULTURA

Na Dunaju spomenik Kopitarju

Na dunajskem pokopališču St. Marx so ob koncu maja odkrili spomenik slovenskemu jezikoslovcu Jerneju Kopitarju, ki je vrhunec svojega življenja in znanstvenega dela preživel na Dunaju.

Ivan Martelanc

Slovenska veleposlanica v Avstriji Ksenija Škrilec ter župan Dunaja Michael Ludwig sta 28. maja skupaj odkrila spomenik Jerneju Kopitarju. Izdelan je iz pohorskega marmorja, visok je 155 centimetrov. To višino, skladno z gabariti drugih spomenikov v tem okolju, je določila mestna uprava za kulturno dediščino. Postavljen je pri glavnem vhodu pokopališča St. Marx. To ima status kulturnega spomenika državne pomena. Dvojezično besedilo, izklesano v enovitem bloku – kar je dodatna vrednost spomenika – šteje približno sedemsto znakov, prevlečenih s tanko plastjo zlata. Projektant arh. Marko Lavrenčič iz Vipave ter kamnosek Sebastijan Tič iz Slovenske Bistrice sta po oceni predstavnikov Republike Slovenije (RS) ter dunajske uprave, udeleženi pri odkritju spomenika, svoje delo opravila vrhunsko. Po 124 letih, kar je bil Kopitar ekshumiran ter skupaj z nagrobnikom prepeljan k sv. Krištofu v Ljubljano, je na tem pokopališču znova navzoč spomin na tega zaslužnega rojaka iz Repenj. Spomnimo, ob spominskih obeležjih Prešernu (avtor: Mirsad Begič), Cankarju (arh. Janez Suhadolc in M. Begič), Plečniku (arh. Boris Podrecca in replika Plečnikovega kiparskega avtoportreta v bronu), ki smo jih postavili pred tem, je spomenik Kopitarju na St. Marxu nadaljnji pričevalec bogate kulturne ustvarjalnosti Slovencev na Dunaju.

Kratka geneza projekta

Veleposlanica Ksenija Škrilec je aprila letos aktivirala pobudo podpisanega izpred približno osmih let za postavitev spominskega obeležja Kopitarju na St. Marxu

Spomenik Jerneju Kopitarju na Dunaju

na mestu, kjer je bil pokopan. Pristojna uprava je bila sprva tej pobudi naklonjena, za tem jo je odlagala z nejasno perspektivo njene izvedbe. Podpora dunajskega župana, izrečena veleposlanici aprila letos osebno, je bila za izvedbo projekta odločilna. Stališče te uprave, da se postavi spomenik na parkovnem delu pokopališča, se je izkazalo kot optimalno. Nagrobnik – kenotaf na mestu, kjer je »prazen« Kopitarjev grob, gotovo ne bi pritegoval pozornosti obiskovalcev. Velja še dodati, da je Občina Vodice ob 155. obletnici Kopitarjeve ekshumacije poskrbela za obnovo njegovega nagrobnika na Navju.

Še pogled v zgodovino

Kopitar je bil utemeljitelj evropske slavistike,

znanstvenih ustanov. Nadalje dvorni svetnik, prejemnik prestižnega pruskega odlikovanja Pour le merite. Več kot 20 let je bil prvi skriptor Dunajske dvorne knjižnice. Ta status, ki ga je pridobil 30-leten, ustreza današnjemu pojmovanju funkcije ravnatelja. Kopitar, trdno zakoreninjen v domačem jezikovnem in kulturnem izročilu, je znal premagovati osebne zamere; kot cenzor je dopustil objavo Prešernove Nove pisarije. Prešeren pa ni napisal le zbadljivega soneta o Apelu in čevljarju, priznaval je Kopitarjeve zasluge in strokovno veličino. Manj znano je, da je organiziral Kopitar v Parizu kot osebni odposlanec cesarja Franca prvo vračilo večjega števila slik, knjig, rokopisov, ki jih je odpeljal Napoleon ob zasedbi Avstrije kot vojni plen.

O pokopališču St. Marx

Namenjeno je bilo avstrijski družbeni eliti. Uvršča se med zgodovinsko najpomembnejša v Evropi. Ob vhodu so izpisana imena pokopanih, razvrščenih v 38 skupin (po dejavnostih ter profesijah). V skupini Filologije zasledimo

V občini Vodice, kjer v Repnjah še vedno stoji Kopitarjeva rojstna hiša, so ponosni na svojega rojaka. Občina je po njem poimenovala občinsko glasilo – Kopitarjev glas, glavni trg v Vodich se imenuje Kopitarjev trg in na tem trgu je tudi gostilna Kopitarjev hram, v občini vsako leto prireajo Kopitarjeve dneve ...

JERNEJ KOPITAR

REPNIJE, SLOWENIEN 1780 – WIEN 1844

PHILOLOGE, JURIST, HISTORIKER, BEGRÜNDER DER EUROPÄISCHEN SLAVISTIK, PHILOLOG, RECHTSANWALT, GRÜNDER DER EUROPÄISCHEN SLAVISTIK.

VERBINDER DER SLAVISCHEN KULTUREN MIT WESTEUROPÄISCHEN, PVEZOVATEL SLOWANSKIH KULTUR Z ZAHODNOEVROPSKIM.

VERFASSER DER ERSTEN SLOWENISCHEN WISSENSCHAFTLICHEN GRAMMATIK, AVTOR PRVE SLOVENSKE ZNANSTVENE SLOVNIČE.

HOFRAT UND ERSTER KUSTOS DER HOFBIBLIOTHEK IN WIEN, DVORNI SVETNIK IN PRVI KUSTOS DVORNE BIBLIOTEKE NA DUNAJU.

TRÄGER DES ORDENS POUR LE MÉRITE, NOSILEC REDA POUR LE MÉRITE.

AUF DEM ST. MARKER FRIEDHOF BEGRABEN, POKOPAN NA TEM POKOPALIŠČU.

1897 EXHUMERT UND NACH LJUBLJANA ÜBERFÜHRT, 1897 EKSHUMIRAN IN PREPELJAN V LJUBLJANO.

REPUBLIKA SLOWENIJA 2021

Napis na spomeniku

ime Bartholomäus Kopitar; edino na tem seznamu slovenskih korenin. Kopitar pa ima od leta 2007 še en

spomenik, literaren: podatkovno bogato biografijo Kamen nad gladino, katere avtor je Ivan Sivec.

MEGALES

Odkup, posek, spravilo in prevoz lesa
 Strazarska 67, Naklo
 tel.: 04 25 76 440 - GSM: 051 355 368
 info@megales.si - www.megales.si

- Odkupujemo blodovino in celulozni les
- Opravljamo celovite sanacije gozdov
- Odkupujemo sečne ostanki in les za biomaso
- Izvajamo posek in spravilo lesa
- Goptvena dela
- Gradnja in rekonstrukcija gozdnih prometnic
- Ugodne cene in dobri plačilni pogoji

Megales – vaš partner pri odkupu, poseku in prevozu lesa.

ZOBNA ORDINACIJA KLINIKE DR. FABJAN ŠENČUR

Ordinacija za odrasle in otroke

BREZPLAČEN PRVI PREGLED

Za več informacij in naročanje na pregled pokličite: 051 489 055 ali 051 357 200 ali nam pišite na zobna@fabjan.si

GOVORIMO TUDI NEMŠKO IN ANGLEŠKO

SVEČE

Rožanska vas z dušo

Na Koroškem ni veliko krajev, v katerih bi bilo zgoščeno toliko zgodovine in kulture kot prav v Svečah v Rožu. Kraj bo dobil tudi krajevne dvojezične napise, ki bodo še izostrili dvojezični obraz kraja.

Jože Košnjek

Sveče naredijo name vsakič močan vtis. Uživam, ko se sprehodim do središča vasi, ob potoku, kjer so razstavljena dela umetnikov iz različnih držav sveta, mimo vrta Goršetove galerije s kipi znanih Korošcev, do župnijske cerkve svetega Lamberta s čebulastim stolpom in naprej do pokopališča. Enostavno lahko rečem: Sveče so vas z dušo, ki imajo kaj povedati. Eden od najbolj znanih Svečanov dr. Janko Zerzer, Adamov po domače, ki je sedanemu rodu ohranil marsikaj zanimivega iz zgodovine kraja, je zapisal, da je njegova rojstna vas prvič omenjena leta 1238. Značilna gruča-

Sveče so po zaslugi kiparja Franceta Goršeta, ki se je tam naselil leta 1973 in na svoji domačiji upodobil 16 znamenitih koroških kulturnikov, tudi Prežihovega Voranca in nazadnje Valentina Inzka starejšega, vas slikarjev. Na njegovi domačiji že štirideset let poteka mednarodni slikarski teden, ki ga spremljajo delavnice za otroke.

sta vas, lepo vidna z nekoliko višje ležeče Bistrice v Rožu, ki je tudi središče občine, je stisnjena med reko Dravo in Gurami na severu in karavanškimi vrhovi Stolom, Kozjakom, Vajnežem, Kočno in Golico na jugu. Očitno

je bila pred dobrimi stotimi leti Kočna najbolj prirasla k srcu, zato so po njej imenovali Slovensko prosvetno društvo. Dr. Janko Zerzer je napisal, da so imele Sveče v 18. in 19. stoletju prav vse: od rokodelcev, gostilničarjev, trgovcev in celo mlinarjev do svoje godbe na pihala. Bila so tudi pretežno slovensko govoreča vas.

Danes je marsikaj od tega preteklost. V vas pa je prišlo marsikaj novega. V nekdanji Kramarjevi gostilni je od leta 1994 naprej Muzej parkljev ali Krampusmuseum po nemško. Okrog miklavževega prihajajo v vas trume obiskovalcev. Muzej ima toliko opreme, da se lahko v parklje ali »ta grde Miklavže« oble-

radi rože, ki krasijo mnoge hiše in njihovo okolico.

Pomembni sveški možje

V Svečah so doma pomembni Slovenci, ki so zaznamovali življenje svojega naroda na Koroškem in tudi širše. Pri Pregleju, kjer je gospodaril Einspielerjev rod, se je rodilo kar šest duhovnikov in politikov! Med njimi je najbolj znan Andrej. Rodil se je leta 1813. Zaradi velikih dejanj v dobro Slovencev so mu rekli »oče koroških Slovencev«. Bil je koroški deželni poslanec in član celovškega mestnega sveta, v zgodovino slovenskega naroda pa se je trajno zapisal leta 1851, ko je v Celovcu skupaj s škofom Antonom Martinom Slomškom in slavistom Antonom Janežičem ustanovil Mohorjevo družbo. Bil je človek, ki se je zavzemal za sožitje obeh narodov in obeh jezikov v deželi. Einspielerjev oziroma Preglejev rod je dal še nekaj zavednih slovenskih žena in mož. Tak je bil dr. Valentin Inzko starejši, šolnik in politik, ki je v politiki in v cerkvi zagovarjal sožitje med narodoma, za kar se je, tudi po njegovi zaslugi, leta 1972 zavzela sinoda celovške škofije. Njegova žena Marija, doma pri Poštariju v naših Vodichah, je v narodno zavedne Slovence vzgojila rodove mladih. Po njunih poteh stopajo otroci. Hčerka Alenka je predsednica Slovenskega prosvetnega društva Kočna, sin Zdravko ali Valentin pa je diplomat, ki je dosegel poklicni zenit z imenovanjem za avstrijskega veleposlanika v Ljubljani in za

če blizu šestdeset ljudi. Blizu glavne ceste je Kovaški muzej. Tradicija kovaštva je v okolici še živa in zaradi te obrti Sveče sodelujejo s Kropo. V vasi je tudi muzej vrtnic, starih traktorjev in motorjev. Splah imajo vaščani

Odprtja Einspielerjevega centra so se udeležili visoki gostje (od leve): županja Bistrice v Rožu Sonya Feinig, deželni glavar dr. Peter Kaiser, avstrijski zvezni predsednik Alexander Van der Bellen in soproga Doris, Svečanki ter medvojni interniranki sestri Mici Stingler in Cili Partl ter gostitelj dr. Valentin Inzko. / Foto: časopis Novice, Celovec

Obnovljena Preglejeva domačija, na kateri so živeli Einspielerjevi / Foto: Jože Košnjek

Visokega predstavnika mednarodne skupnosti v Bosni in Hercegovini. To dolžnost je opravljal 12 let, do letos. Njegova soproga Bernarda, rojena v begunski Finkovi družini v Argentini, je svetovno znana mezzosopranistka. Ko je doma v Svečah, zapoje v cerkvenem pevskem zboru, mož Zdravko pa igra na orgle. Župnik v Svečah je tudi Slovenec: Igor Krašna iz Britofa pri Kranju. V Svečah so doma talentirani ljudje. Na primer: glasbenik in pevec Tonč Feinig žanje slavo zunaj meja Koroške in je del glasbene skupine Vlada Kreslina. Zagotovo pa smo koga še pozabili.

Zaživel Einspielerjev center

Sredi julija so Sveče obiskali predsednik Republike Avstrije Alexander Van der Bellen s soprogo Doris

Schmidauer, deželni glavar dr. Peter Kaiser, nekdanja avstrijska notranja ministrica Ursula Plassnik, zvezna poslanka Olga Voglauer in še mnoge vidne osebnosti iz političnega in kulturnega življenja. Med njimi tudi koroški Slovenec Martin Kusch, ki je direktor Burgtheatra na Dunaju. Svetovno znani Svečan dr. Valentin Inzko jih je povabil na odprtje Einspielerjevega centra, v katerem je tudi s pomočjo donatorjev preuredil propadajočo Colnarjevo domačijo, Sveče 44. Kupil jo je, da bi rojstnemu kraju podaril nekaj trajnega, pomembnega za vaščane in širše. Valentin Inzko je začel obnavljati že pred štirimi leti. Leta 2019 je Slovensko prosvetno društvo Kočna v njej že praznovalo 110-letnico delovanja, sedaj pa je v njej dovolj prostora za literarna

in glasbena srečanja, likovne razstave in druge prireditve. Center je velika pridobitev za občino, kar je poudarila tudi županja občine Bistrice v Rožu Sonya Feinig, domačinka iz Sveč.

Dvojezični tabli za Sveče in Mače

Memorandum o postavitvi dvojezičnih napisov na južnem Koroškem iz leta 2011 je prinesel za slovensko govoreče v Svečah razočaranje. Čisto malo je zmanjkalo do izpolnitve pogoja za postavitve dvojezične table, ki je bil postavljen na 17,5 odstotka vaščanov, ki so se izrekli za Slovence. Je pa memorandum s tako imenovano odprto klavzulo omogočil postavitev dodatnih napisov. Volilna skupnost Bistrice v Rožu, ki je druga najmočnejša skupina v občinskem svetu, je predlagala postavitev dvojezičnih napisov in smerokazov v vaseh Sveče in Mače. Županja je bila za, svobodnjaki pa so začeli z akcijo proti, vendar jim ni uspelo. Na junijski javni seji občinskega sveta je bilo 16 svetnikov za postavitev dvojezičnih tabel v Svečah in Mačah, trije pa proti. Oba kraja bosta odslej tudi na zunaj kazala slovenski obraz. Zanimivo je, da je bil gost na seji nekdanji koroški deželni glavar svobodnjak Gerhard Doerfler, ki se je javno zavzel za postavitev tabel. Za dobrobit in za sožitje v deželi, je dejal. K temu prispeva tudi namestitev tabel s starimi hišnimi imeni.

Propadajočo Colnarjevo domačijo na naslovu Sveče 44 je dr. Valentin Inzko s pomočjo donatorjev preuredil v Einspielerjev center literature, glasbe, vseh vrst umetnosti in družjenja. / Foto: Jože Košnjek

BLEJSKI OTOK

Obisk otoka je za vsakogar praznik

Blejski otok ni samo kraj izjemne zunanje lepote, ampak s svojim sporočilom vabi tudi k notranji lepoti, k miru, veri in duhovnosti, poudarja župnik Janez Ferkolj, ki v imenu blejske župnije s sodelavci v zadnjem desetletju skrbi za ta biser slovenske naravne in kulturne dediščine, simbol – ali kot pravi Ferkolj – osebno izkaznico slovenstva.

Marjana Ahačič

Slovenecem se na poti po svetu pogosto zgodi, da jih ljudje povprašajo, od kod so, pa si zgolj z odgovorom, da iz Slovenije, ne morejo povsem pomagati. A ko sledi dodatno pojasnilo – Bled, se večini v mislih v hipu prikaže slikovito temno zeleno ledeniško jezero, grad na pečini nad njim in Blejski otok, ti sti zeleni grič s širokim dostopnim stopniščem, cerkvi jo na vrhu in vncem visokih gora, ki jih je v jasnih dneh mogoče videti v ozadju.

Nič nenavadnega, da je v preteklih desetletjih ta čudež narave, dopolnjen s preišljenim delom človeških rok, privabljal množice ljubiteljev vseh znamenitosti tega sveta – v tem primeru res dobesedno od blizu in

daleč. V mesecih, ko je epidemija zaustavila turistov polne avtobuse in prizemljila letala, ki so jih prevažala z enega konca sveta na drugega, je obisk otoka spet dovolj spokojna in ravno prav vznemirljiva izkušnja.

Čeprav so o nastanku Blejskega jezera nastale številne legende, zgodovina pravi, da se je izoblikovalo pred približno 14 tisoč leti, ko se je voda ujela med ledeniške morene in okoliške hribe. Nad gladino je ostal le trdnejši otoški greben iz masivnega dolomita, ki ga je iz mehke sedimentne podlage izdolbel Bohinjski ledenik. Tako je, dvignjen slabih dvajset metrov nad gladino, nastal otok, petsto metrov oddaljen od najbližjega brega jezera, dolg 170 in širok 90 metrov.

Župnik Janez Ferkolj pred mežnarijo na vrhu stopnišča, ki z jezerske obale vodi na otok

Središče otoka predstavlja cerkev, posvečena Marijinemu vnebovzetju, ki je današnja podoba dobila v 17. stoletju, čeprav je manjše svetišče, posvečeno Marijinemu rojstvu, na otoku verjetno stalo že mnogo prej, v sedmem ali osmem stoletju. Arheologi so v kotanjah vrh skalnega grebena odkrili celo kulturne ostanke iz zgodnje prazgodovine in bakrene dobe.

Na prelomu stoletja je država otok zavarovala kot kulturni spomenik državnega pomena, danes ga upravlja blejska župnija.

A daleč od tega, da bi bili obiskovalci Blejskega otoka zgolj turisti, čeprav tudi teh celo letos, ko je bil otok doslej za obiskovalce odprt zgolj nekaj mesecev, ni bilo malo. Kot je povedal blejski župnik Janez Ferkolj, so bili

Integral avto
by arriva

Naj vozilo ne ostane poškodovano!

Najboljše za vaš avto - INTEGRAL AVTO!

Kleparsko - ličarska dela za vse znamke vozil

- ✓ Prijava škodnega dogodka
- ✓ Cenitev poškodovanega vozila
- ✓ Nadomestno vozilo

Pooblaščen serviser za vozila:

Tel.: 04 58 33 390

e-pošta: bostjan.zilih@integral-avto.si

INTEGRAL AVTO d.o.o. Jesenice, Cesta maršala Tita 67, 4270 Jesenice

100% SUV. 100% električen.

ID.4

www.volkswagen.si/id4

ZMAGOVALEC
2021 WORLD CAR AWARDS
SVETOVNI AVTO LETA

Kombinirana poraba električne energije (kWh/100 km): 16,9-15,5 (NEVC). Emisije CO₂: 0 g/km. Emisije CO₂ med vožnjo in skupne emisije CO₂ so odvisne od vira električne energije. Volkswagen zato priporoča uporabo ekološko pridobljene elektrike. Oglikov dioksid (CO₂) je najpomembnejši toplogredni plin, ki povzroča globalno segrevanje. Emisije onesnaževal zunanega zraka iz prometa pomembno prispevajo k poslabšanju kakovosti zunanega zraka. Prispevajo zlasti k čezmerno povišanim koncentracijam prizemnega ozona, delcev PM₁₀ in PM_{2,5} ter dušikovih oksidov. Slika je simbolna.

INTEGRAL AVTO d.o.o. Jesenice

Cesta maršala Tita 67, 4270 Jesenice

Tel.: 04 / 58 33 372, 58 33 373

E-pošta: info@integral-avto.si, www.integral-avto.si

zelo veseli številnih romarjev, ki so se to poletje v posebej velikem številu udeleževali ponedeljkovih dopoldanskih svetih maš. Kljub razmeram so imeli lepo število porok, Blejski otok pa ima tudi posebno mesto v državnih protokolih. Veliko jim pomeni, da je Blejski otok gostil uvodni dogodek ob začetku predsedovanja Slovenije Svetu Evrope, ko so v čudovitem amfiteatru, ki ga predstavlja stopnišče otoka, izvedli baletno predstavo Povodni mož. Zanimanje je bilo izjemno, zato si tudi v prihodnje želijo

organizirati tovrstne dogodke na visokem nivoju in jih ponuditi svetu na ogled.

»Dejstvo je, da je Blejski otok del slovenske duše, del naše »osebne izkaznice«, je simbol slovenstva in Slovenije. Nas pa posebno veseli vsak, ki se rad vrača – in tudi takih ljudi je kar nekaj,« še dodaja Ferkolj.

Otok je sicer v zadnjem desetletju doživel korenito prenovno. Stavbam so prenovili fasade, strehe in notranjost, na novo uredili električne, optične in vodovodne povezave, otok popolnoma ekološko sanirali in ga povezali s

Blejski otok / Foto: Gorazd Kavčič

čistilno napravo. V lokalu, ki so ga med mežnarijo in prostijo postavili že v šestdesetih letih, pa so uredili Potičnico – tako so poimenovali gostinski lokal, v katerem gostom postrežejo, kot pove

ime, potico. Pa ne zgolj klasično orehovo, rozinovo ali pehtranovo. Pripravijo jo lahko po kar okoli petdesetih različnih receptih, vseh mogočih sladkih in slanih okusov. Potice v lokalu tudi ves

čas pečejo. »Obisk Blejskega otoka je praznik. Običajno je tako, da obiskovalci najprej obišejo cerkev, svetišče, ki ga napolnjuje vonj bogoslužnega kadila, znamenje molitve, ki se dviga k Bogu po

priprošnji Matere Božje ob pozvanju na otoški zvonček, obiskovalec pa se nato lahko okrepča v Potičnici, kjer diši po praznični potici, ki nas spominja na dom in domačnost.«

Cerkev Marijinega vnebovzetja, ki je bila v zadnjem desetletju popolnoma obnovljena. Pred oltarjem je vrv, ki jo potegnute, da pozvonite z zvonom želja.

Vodno bogastvo Karavank

Konec preteklega tedna je Center za trajnostni razvoj podeželja Kranj organiziral obisk karavanskih vodnih izvirov v južnem delu avstrijske Koroške.

Jože Košnjek

Center za trajnostni razvoj podeželja Kranj in Lokalna akcijska skupina (LAS) sta pretekli teden organizirala obisk nekaterih vodnih izvirov na južnem Koroškem ob meji s Slovenijo. Pri organizaciji obiska je vodja kranjskega centra Uroš Brankovič sodeloval

z Lokalno akcijsko skupino (LAG) za Spodnjo Koroško in Geoparkom Karavanke, ki ima svojo pisarno v Železni Kapli in skupaj z Geološkim zavodom Slovenije in eno od avstrijskih visokih šol sodeluje v čezmejnem projektu KarawAT (Karavanska voda).

Popotnikom sta se na Jezerskem pridružila županja

Solčave Katarina Prelesnik in župan Jezerskega Andrej Karničar, v Železni Kapli pa tamkajšnja županja Elizabeta Lobnik. Pod vodstvom vodje koroške lokalne akcijske skupine Petra Plaimerja in biologa, naravovarstvenika in vodje društva Eco Kontakt Štefana Merkača so v dolini Bele, ki ji zaradi vodnega bogastva rečejo tudi »dolina tisočerih izvirov«, najprej obiskali Murijev vrelc dobrih sto metrov stran od glavne ceste Jezerski vrh–Železna Kapla, nato pa še izvir reke Bele pod Mrzlo goro oziroma Kočno. V Železni Kapli so izletnike z dejavnostjo Geoparka Karavanke seznanili vodja Gerald Hartman in vodja akcijske skupine Spodnja Koroška Valentin Blaszitz iz Velikovca, županja Lobnikova pa je predstavila občino Železna Kapla. V drugem delu koroškega popotovanja je sledil obisk znamenitega Podkanjskega slapu (Wildsteiner Wasserfall) na severni strani Obirja in izvira zdravilne vode pri votlini svete Rozalije na Emini gori nad Globasnico.

O zgodovini Murijevega zdravilnega vrelca, kamor so včasih ljudje pogosto hodili po vodo, je pripovedoval Štefan Merkač. V bližini sta še dva vrelca. / Foto: Jože Košnjek

Kraljica zabave

1. – 30. 10. 2021

Zabavišni center Korona praznuje! Kraljica zabave vas bo skozi celoten oktober navduševala z različnim dogajanjem in ugodnostmi:

- **30. obletnica** nagradna igra
1. – 30. 10. 2021
skupni nagradni sklad: **3.000 €**
žrebanje: 30. 10. 2021 // 24.00
- **pijača dobrodošlice, torta, zabava s skupino**
Teddy Lion Selection, žrebanje (nagradni sklad: 1.000 €)
petek, 15. 10. 2021 // od 19.00 dalje
- **brezplačna pogostitev**
Kupon prejmete ob prvem obisku Korone od 11. do 15. 10. in ga lahko koristite od 18. do 29. 10. 2021 (od ponedeljka do petka).

KORONA
RESORT & ENTERTAINMENT
hit universe of fun

www.korona-kranjskagora.com

JELENA JUSTIN

Pravijo nam »šodrovci«

V gorniškem žargonu so to tisti, ki hodijo tudi po neoznačenih poteh. Jelena Justin je muzealka v Gorenjskem muzeju in zaprisežena gornica. V Gorenjskem glasu piše podlistek Planinski izleti, po njenih planinskih poteh, zbranih v štirih knjigah, se ravna mnogi planinci in gorniki. Karavanke imajo dve podobi tudi v njenem spominu.

Igor Kavčič

Začniva s »kokošjo in jajcem«. Kaj je bilo prej – študij filozofije, zgodovine in muzej ali navdušenje za hojo v gore?

Najprej je bila košarka.

Tudi koš je visoko ...

Ja, se je bilo treba kar odrediti.

Zabili pa niste, kajne?

Za zabijanje na koš mi manjka kar nekaj centimetrov. (smeh) Ko sem na začetku študija nekako zaključila košarkarsko kariero, sem bila nekaj let bolj lena, kar se športa tiče. Potem sem najprej opravila tečaj trenerke za košarko in se tudi sama vrnila v gibanje ter začela rekreativno igrati košarko. Hkrati sem začela zahajati tudi v gore. Kakih dvajset let je, odkar redno hodim v gore, res intenzivno pa to počnem zadnjih deset let, ko me iz tega razloga skoraj noben konec tedna ni doma.

Uvodno vprašanje sem vam namenil, ker se mi zdi, da ste ljubezen do gora in s tem na neki način tudi do zgodovine vrhunskega slovenskega alpinizma prinesli s seboj v muzej. V zadnjih 15 letih smo videli kar nekaj muzejskih razstav, povezanih z gorami ...

Večino razstav na temo gora sva naredili skupaj s kolegico Moniko Rogelj. Jaz namreč v muzeju skrbim za odnose z javnostmi in promocijo, nisem pa skrbnica zbirk. Monika je odgovorna za novejšo zgodovino in za spremljanje sodobnosti. Tako so tudi vsi predmeti, ki se dotikajo alpinizma, v njenem skrbništvu. Že leta 2004, ob 25. obletnici vzpona Slovencev na Everest, sva pripravili prvo alpinistično razstavo in vzpostavili tudi kontakt s člani tedanje odprave – jaz jim rečem kar fantje zlate dobe slovenskega alpinizma oziroma himalaizma. Sledilo je še kar nekaj razstav, povezanih z alpinizmom in gorami, fotografska ob 30. obletnici vzpona na Makalu, leta 2011 sva pripravili razstavo o Nejcju Zaplotniku, a sem potem, ko je bila ta že skoraj pripravljena, sem doživela nesrečo v hribih in me tudi ni bilo na odprtju. Dve leti kasneje je sledila razstava Mogočne stene z dvajsetimi najpomembnejšimi slovenskimi vzponi oziroma dosežki v Himalaji. Pred dvema letoma sem pripravila razstavo v

okviru projekta Neverjetne gore, v katerem so sodelovali vsi muzeji na Gorenjskem, skupaj pa smo trasirali Gorenjsko muzejsko-planinsko transverzalo.

Kot da ste se ob snovanju omejenih razstav počutili nekako doma?

Zagotovo. Delo pri teh razstavah mi je bilo v veliko veselje in ne nazadnje je tudi čast ukvarjati se z vrhunskimi uspehi naši alpinistov v svetovnem merilu in pri tem spoznati akterje. V tem smislu je moja služba zagotovo privilegij.

Privilegij za planince in bralce pa so zagotovo vaši Planinski izleti, ki jih objavljate v Gorenjskem glasu in so obrodili sadove tudi v štirih knjižnih izdajah ...

Nekdanji planinski kotiček, že nekaj let se rubrika imenuje Planinski izlet, pišem vse od leta 2005. Neklje do prve knjige, ki je izšla po treh letih, je bil podlistek del poletne časopisne sheme. Ne bom pozabila, ko je potem, ko je bila prva knjiga zelo hitro razprodana, direktorica Marija Volčjak rekla: »Zdaj boš pa kar celo leto pisala podlistek.« Sprva sem se zamislila, da bom tudi pozimi morala hoditi v hribe, in si rekla, Jelena, to pomeni, da imaš vsak teden datum za oddajo članka, torej bo do takrat treba v kakšen hrib. Je pa res, da če praktično vsak konec tedna preživim v hribih, potem to ni težko. Seveda imam v primeru, da je slabo vreme ali so kakšni drugi razlogi, da ostanem doma, tudi nekaj tako imenovane zaloge.

Sicer pa je moje pisanje namenjeno širši populaciji, saj tisti, ki pozimi ležejo v grape, verjetno ne grejo po mojem opisu, ampak zanje obstajajo specializirani priročniki. No, občasno tudi jaz objavim kakšno turo, ki je tehnično in fizično zahtevnejša, kar tudi na primeren način zabeležim.

Kako ste zasnovali koncept vodnika?

Praviloma glede na čas, v katerem je članek objavljen, v uvodu zapišem kakšno svoje mnenje o turi, ki mu potem sledi opis poti. Poti, ki niso markirane, in brezpotij ne opisujem, čeprav jih sama prehodim kar nekaj.

Je vaša hoja torej počasnejša, kot bi bila sicer, če veste, da si bo treba spotoma delati zapiske o sami poti? Planinarite s pisalom v roki?

Včasih sem res imela s seboj blokec, v katerega sem si zapisala kakšno misel ali detajl poti. Ob dolgoletnih izkušnjah tega ne delam več, je pa res, da je zlasti na razpotjih treba biti pozoren in natančen pri opisu poti. Na spletu je veliko opisov z napakami. Piše, da se zavije levo, v resnici pa gre pot na desno. Ali je to nalašč ali pa ima kdo težave z levo in desno. Sama najraje napišem besedilo čim prej, ko pridem s posamezne ture – da ne pozabim pomembnih detajlov. Potrditev napisanega je s strani bralcev, ko kdo napiše, da je uporabil moj opis in je bilo super.

Povzpniva se v pogorje Karavank. Pravijo, da veljajo za precej zahtevne gore, poti so strme, po njih je polno kamenja, skale so krušljive ... Kakšne so vaše izkušnje?

Kar se tiče naših mejnih Karavank, bom rekla tako: Karavanke imajo dve podobi, južno s slovenske strani in severno iz Avstrije. Južna podoba je prijazna, večinoma travnata, ne nazadnje tudi lahko dostopna. Če pogledamo s severne strani, pa je to en divji razdrapan in krušljiv skalni svet, predvsem pa zelo težko dostopen. Še tam, kjer se je moč vzpenjati, so večinoma zavarovane poti. Če govoriva o Stolu, ki ga omenjate, za vzpon z avstrijske strani potrebujete čelado, samovarovalni komplet, vpenjalni pas in seveda spodobnost in znanje za tak vzpon. Ferata je ocenjena z oceno B/C, kar pomeni, da boste potrebovali tudi nekaj moči v rokah, saj se je dvakrat treba kar močno potegniti navzgor. Tudi ko je ferate konec, je pot še vedno kar zahtevna. Vrhovi okrog Košute so recimo z južne strani skoraj travnati, s severne pa so v glavnem kar zahtevne ferate z jeklenicami, tako tudi na Košunikov turn, Cjajnik, Veliki vrh ...

Kakšne poti so vam bolj pri srcu?

Sama sem se kar hitro podala po zavarovanih poteh. Te so varne, imaš jeklenico, se pripeš nanjo in si zavarovan. Kjer ni nobenih varoval, je krušljivo in je treba biti zelo previden. Marsikdaj ko stopiš, niti ne veš, ali ti bo spodrsnilo ali ne ... Gore so nepredvidljive. Do pred nekaj let po brezpotjih oziroma poteh, ki niso bile označene,

Jelena Justin nekje tam zgoraj ... / Foto: osebni arhiv

niti nisem hodila, saj nisem imela take družbe, sama pa tudi nisem ne vem kakšen stezоследec. Odkar sem spoznala Matejo, s katero veliko skupaj hodiva v hribe, pa kreneva tudi zunaj markiranih poti. Ima zelo dober občutek za brezpotja. Ko bi jaz že zdavnaj rekla: ne, tule se nikamor več ne pride, ona vendarle najde pot. Doslej sva še po vsaki poti, ki sva se je lotili, prišli na vrh. Res pa je tudi, da glede na to, da so zadnje čase gore zelo oblegane, tudi raje iščeva poti, na katerih skoraj ne srečaš ljudi, čeprav so še vedno blizu običajnih poti.

Tu pride v poštev Zaplotnikova misel, da ni pomemben cilj, ampak pot do cilja.

Marsikdaj je tako.

Včasih pa se tudi zalomi. Prav v Karavankah ste doživeli nesrečo, padec, ki pa se je kljub poškodbam vendarle dobro iztekel ...

Avgusta je minilo deset let, odkar sva s kolegico prečili greben Na možeh. To je mejni greben na Zelenico in velja za zelo zahtevno brezpotje, saj je vmes recimo treba tudi »abzajlati«. Preden si se začel spuščati, je bilo treba stopiti na poličko in izbrala sem si nižjo kot kolegica. Ko sem iztegnila roko, da bi se prijel za korenino nekega ruševja, sem zdrsnila s poličke, v zraku me je obrnilo in padla sem šest metrov v globino in drsela naprej še kakih 25 metrov po grapi. Zlomila sem obe roki, počeno je bilo osmo pljučno vretenca, tako da sem jo res kar dobro odnesla. Seveda pa je to bila šola zame. Kot je rekel

legendarni žal že pokojni Tone Škarja: »Ene 'štrafa' že prva napaka, eni pa imamo možnost popravnega izpita.« Moram reči, da me je kar izučilo. Ker sem imela nekaj zlomov, pa bi dandanes lahko odprla podjetje Vremenska napoved, s. p.

Ha, ha, vas torej trga po kosteh ob pričakovanju dežja ...

Ja, če je pa res. V malih možganih imaš vedno to zgodbo. Še danes se ne počutim najbolje, če moram med sestopom kdaj tudi s hrptom naprej.

Odnehali pa niste?

Prvi stavek po nesreči je bil, da bom odslej le še nabirala gobe in borovnice. Seveda ne počnem nič od tega, gobe mogoče še kdaj nabiram, borovnic pa ne, ker me boli križ, če se preveč sklanjam.

Kakšen je vaš višinski rekord?

Kilimandžaro – 5895 metrov nad morjem. Seveda pa je pri tem treba upoštevati, kje gora leži, kakšne so tam klimatske razmere in koliko je na vrhu kisika.

Pojasnite, prosim, termine planinec, gornik, alpinist in med katere se uvrščate vi.

Seveda so tudi vsi gorniki planinci, ampak jaz termine vseeno ločim med seboj. Planinci so tisti, ki hodijo po poteh, kjer za napredovanje ne potrebujejo niti jeklenih vrvi niti uporabe rok, ampak zgolj dobre čevlje. Gorništvo pa je gibanje v gorah, kjer pri napredovanju uporabljajo tudi roke. Alpinisti so seveda

kategorija zase, saj gre za plezanje po stenah in je treba imeti primerno znanje in tehniko. Sicer pa je za nas, ki hodimo po neoznačenih poteh, obstaja izraz »šodrovci«. Je v Karavankah še kakšen vrh, ki ga niste osvojili?

Mislím, da sem glavno verigo po Karavankah prehodila, mogoče mi manjka še greben med Stolom in Celovško špico. Zahtevna tura, kjer je treba plezati, »abzajlati« in je krušljivo. Zato me ne vleče preveč.

Želje po novih gorskih doživetjih pa vsekakor so. Vas vabi še kakšna »velika« gora?

Če sem včasih še imela željo iti na Elbrus, Ararat, Mont Blanc ali pa sem imela željo po vrhu nad šest tisoč metri nadmorske višine, danes teh želja nimam več. Trofejnih vrhovi so preveč oblegani in že vsi rinejo nanje, po drugi strani pa, ko se enkrat srečaš z visoko nadmorsko višino in redkim zrakom, ni ravno enostavno. Sem si rekla, da imamo zelo veliko nižjih vrhov, ki so izjemno lepi in tudi precej težko dostopni – bolj iščem tovrstna zadovoljstva. Želim si samo čim dlje odkrivati poti, ki so mi dosegljive z mojim lastnim znanjem in lastnimi sposobnostmi ter zmoglostmi.

Ta konec tedna grem ...

... najbrž v Avstrijo, v Zillertalske Alpe, v nedeljo pa s PD Medvode na Šmarjetno glavo, tam nad Doličem poleg Triglava.

PLANICA

So skoki in so tudi druga doživetja

V dolini pod Poncami imajo razne prireditve, dogodke in doživetja za vse generacije. Najbolj izstopajoč dogodek leta pa je svetovni pokal v smučarskih skokih na Letalnici bratov Gorišek. V Nordijskem centru Planica si lahko ogledate tudi muzej in uživajte v aktivnostih, kot so spust po jeklenici, letenje v vetrovniku, tek na smučeh ...

Suzana P. Kovačič

Nordijski center (NC) Planica je moderen skakalno-tekaški center v dolini pod Poncami. Že Joso Gorec je v tridesetih letih prejšnjega stoletja imel vizijo o tem. Decembra 2015 je bila njegova ideja uresničena. Planiški center je edini center na svetu, ki razpolaga z vsemi segmenti skakalnic na enem mestu (sedmimi skakalnicami in eno letalnico), notranjim tekaškim tunelom in zunanjimi tekaškimi progami. »Delovanje NC Planica je pandemija močno ohromila. Kljub temu smo

V Planici in Kranjski Gori se je začelo odštevanje do svetovnega prvenstva v nordijskem smučanju, ki bo leta 2023. Na sliki pri odštevalniku v Planici sta smučarski skakalec Žiga Jelar in tekač na smučeh Miha Šimenc. / Foto: Gorazd Kavčič

Najbolj strm spust po jeklenici na svetu v dolžini 566 metrov z 202 metroma višinske razlike in hitrostjo do 85 kilometrov na uro. Od leta 2018 do danes so opravili že več kot 35 tisoč spustov. / Foto: Andraž Sodja

Notranji tekaški tunel / Foto: Gorazd Kavčič

V osrednjem objektu je urejen muzej, v katerem je zbrana dediščina slovenskega nordijskega smučanja. / Foto: Matic Zorman, arhiv Gorenjskega glasa

se trudili, da bi ob upoštevanju vseh odlokov vsaj v omejenem obsegu ves čas opravljali svoje poslanstvo in zaveze,« je povedal direktor Zavoda za šport Republike Slovenije Planica dr. Franci Petek, ki si bo prizadeval, da jim bo uspelo stalno vzdrževati infrastrukturo na vrhunski ravni kot tudi nadaljevati nadgradnjo programov tako za športnike kot za druge obiskovalce. »Izjemno vesel sem, da ima Planica danes z obnovljenim NC podobo, kot ji pritiče. Infrastruktura omogoča organiziranje največjih tekmovanj po današnjih zahtevnih standardih. Poleg organizacije treningov in tekmovanj v smučanju od animacijske do vrhunske ravni pa Planica privablja tudi številne druge obiskovalce. Prizadevamo si, da vse dni v letu vsakdo lahko najde nekaj zase, pri tem pa jih spodbujamo k aktivnemu obisku, h gibanju; od obiska Planiške krožne poti, Planiškega muzeja, najbolj strmega spusta po jeklenici na svetu, letenja v vetrovniku, teka na smučeh vse dni v letu, disk golfa, curlinga, če naštejemo

samo nekatere. Vsi ti programi odlično dopolnjujejo tudi organizacijo številnih drugih dogodkov, kot so team buildingi in različni dogodki naših poslovnih partnerjev. Na vse to gledam z velikim ponosom in odgovornostjo,« je povzel dr. Petek, nekdanji uspešni smu-

nemškem, italijanskem in angleškem jeziku).

Snežni tunel Planica ima osemsto metrov smučarskotekaških prog v treh etažah, od leta 2018 so zabeležili okrog devet tisoč uporabnikov. Številni imajo sezonske vstopnice, dva iz avstrijske Koroške prihajata sko-

treninge. Sodelujejo tudi z Evropsko vesoljsko agencijo ESA pri raziskavah dolgotrajnega bivanja v breztežnosti. Prav v NC Planica bo Institut Jožef Stefan prvega oktobra skupaj z Evropsko vesoljsko agencijo ESA ter slovenskim gospodarskim ministrstvom zagnal »člove-

Ravno v Planici smo bili prvič priča poletu čez sto in dvesto metrov ter drugim zgodovinskim trenutkom. Kot zanimivost: leta 1979 je takratni finale svetovnega pokala prvič spremljal refren znamenite pesmi Slavka Avsenika Planica, Planica. / Foto: Gorazd Kavčič, arhiv Gorenjskega glasa

čarski skakalec, ki ima do Planice poseben, globok odnos. Tam je preživel velik del mladosti in nabiral izkušnje nastopanja na najpomembnejših tekmovanjih pred domačim občinstvom.

»Planica ima skupaj 41 skakalnih svetovnih rekordov in največje število poletov čez 250 metrov, trenutni rekord skakalnice je 252 metrov, drži ga Rjoju Kobajaši.« Tudi to vam bodo povedali vodniki med ogledom NC Planica, ki letno opravijo več kot sto vodnih ogledov (v slovenskem,

raj vsak dan. Pozimi je urejenih do 42 kilometrov tekaških stez okoli Planice, Rateč do Tamarja, od leta 2018 so našli že okrog štirideset tisoč uporabnikov.

V Planici reprezentance trenirajo vse leto, saj center omogoča odlične pogoje za

ško centrifugo«. Slovenija je s tem poleg Nemčije in Francije postala ena od treh držav članic agencije ESA z laboratorijem za izvajanje biomedicinskih raziskav, ki so pomembne tako za vesoljske odprave kot tudi za ljudi na Zemlji.

SPREAD
THE KARAWANKS

Interreg
SLOVENIJA - AVSTRIJA
SLOWENIEN - ÖSTERREICH
Evropska unija | Evropski sklad za regionalni razvoj
Europäische Union | Europäischer Fonds für regionale Entwicklung

Literarische Touren entlang der Karawanken
Literarne pohodniške poti v Karavankah

Skenirajte in odkrijte
Scannen und entdecken

Privlačni osrednji objekt ob tekaškem stadionu; na vrhu stavbe je razgledna ploščad, ki ponuja izjemne razglede po centru in okolici.

BISTRŠKA PLANINA

Planina povezala tri dežele

Marsikdo je na prvo septembrsko soboto odkril lepote Bistriške planine (Feistritzer Alm) nad Ziljsko dolino. Na planini pod častitljivim Ojstrnikom je bilo ta dan prvič čezmejno srečanje sosedov.

Jože Košnjek

Ko so se organizatorji vsakoletnega čezmejnega srečanja na Dobraču pogovarjali, kje bi kazalo v prihodnjih letih organizirati to srečanje, je upokojeni profesor Slovenske gimnazije v Celovcu in dolgoletni član Volilne skupnosti v Bistrici na Zilji Urban Popotnig predlagal dobrih 1725 metrov visoko ležečo Bistriško planino nad Ziljsko dolino pod dvatisočakom Ojstrnikom (Oisternig). Popotnig je kot domačin povezan s to planino, saj nadaljuje tradicijo prednikov pri upravljanju te največje planine nad Ziljsko dolino na območju Karnijskih Alp, na kateri ima tudi svojo hišico. V soboto, 4. septembra, je bilo čezmejno srečanje uspešno izvedeno in marsikdo od udeležencev, tudi jaz, je bil prvič tam gori in navdušen nad naravo in razgledom, ki ga ponuja planina. Vidi se tja do Julijcev, Višarij, Viža in Montaza nad Kanalsko dolino. Hkrati je bil sobotni dogodek na Bistriški planini obogaten tudi s spominom na 120. obletnico ustanovitve ziljske podružnice Slovenskega planinskega društva v Borljah v Ziljski dolini. Primernejšega kraja ne bi mogli izbrati.

Na planini, do katere pelje dobrih devet kilometrov dolga in vzorno vzdrževana in na začetku tudi asfaltirana cesta iz Bistrice na Zilji, je goste iz Koroške, Kanalske doline v Italiji in Slovenije v imenu organizatorjev srečanja nagovoril Simon Triessnig iz Loč pri Baškem jezeru. Gostom iz treh sosednjih dolin – Ziljske, Kanalske in Zgornjesavske – je izrekel dobrodošlico župan Občine Bistrica na Zilji Dieter Moertl, tudi sam navdušen pohodnik, za njim pa

slovenska ministrica za Slovence v zamejstvu in po svetu dr. Helena Jaklitsch, ki je prišla na planino skupaj s slovenskim generalnim konzulom v Celovcu dr. Antonom Novakom. Pozdrave je izrekla tudi poslanka v avstrijskem parlamentu Olga Voglauer, tudi sama po poklicu kmetica. V imenu gorenjske strani je dobro stotnijo prisotnih nagovoril Uroš Kopavnik, sicer pa sta bila v kranjskogorski odpravi tudi podžupan Marko Kopač in vodja Planinskega muzeja v Mojstrani Matjaž Podlipnik. Ta je svojo gorniško naravo dokazal tudi s tem, da je najbolj hodne udeležence srečanja na planini peljal na dobrih 2025 metrov visoki Ojstrnik, ki se je dopoldan občasno skrtil v meglo. V imenu gostov iz Italije je govoril Karlo Grgič iz Trsta, ki je prišel na planino kot predstavnik skupnosti lastnikov staroselcev. Takih vaških oziroma agrarnih skupnosti je v Italiji več kot štiri tisoč, na Tržaškem pa je 35 takih organizacij, ki imajo v lasti več kot pet tisoč hektarov zemljišč.

Meja razdelila planino

Bistriška planina, ki je med šestimi največja ziljska planina na območju Karnijskih Alp, poleg nje je na koroški strani zelo znana tudi Zahomska planina, na italijanski strani pa Ukovška planina nad Kanalsko dolino, ima zanimivo zgodovino. O njej mi je ob kavi v svojem planinskem stanu pripovedoval Urban Popotnig z Bistrice na Zilji. Opozoril je na njeno posebnost: naselje stanov oziroma hišic lastnikov planine, kar je značilnost le za območja, na katerih so živeli Slovenci. Tak primer je na primer Velika planina. Kako živa je bila planina, pove

Organizatorji srečanja in gostje pred kapelico Marije Snežne / Foto: Jože Košnjek

podatek, da se je leta 1931 na njej paslo 650 glav govedi, od teh 139 mlekaric, 128 konj, koze in celo svinje. Za toliko živali je skrbelo 11 pastirjev. Z njimi je bil tudi sirar, vendar na teh planinah za razliko od naših molža in predelava mleka nista bili tako razširjeni. Danes, je povedal Urban, se na planini pase okrog dvesto govedi, večinoma krave dojlje, in okrog petdeset konj.

Po prvi svetovni vojni in po pogodbi iz St. Germaina, ki je hudo ponižala poraženo Avstro-Ogrsko, je meja planino, ki je bila do tedaj v celoti pod monarhijo, razdelila med Italijo in Avstrijo. Tudi hiše oziroma stanove. Od dobrih dvajsetih jih je pet na italijanski strani. Tudi Urbanova, zato mora pri njenem upravljanju spoštovati italijanske zakone.

Inženir Walter Merlin iz Okrajnega agrarnega urada v Beljaku, ki ima na slovenski strani kar nekaj znancev in je napovedal svoje sodelovanje

na velikem mednarodnem posvetu o agrarnih skupnostih na našem Brdu, je povedal, da za režim na planini veljajo še nekateri zelo stari zakoni, nekaj pa je novih. Nekatera področja še niso urejena, vendar je pomembno, da pogodbe med Italijo in Avstrijo zagotavljajo normalno gospodarsko in turistično dejavnost planine. Pojavljajo se tudi težave. Nekateri člani skupnosti oziroma solastniki planin, ki niso več kmetje in na planini nimajo živine, se upirajo plačilu stroškov za njeno vzdrževanje. Vedno večja nadloga so tudi volkovi in medvedi. Če ne bo ustrezne zaščite in odstrela, bodo kmetje opuščali pašo na planini. In to je lahko začetek njihovega konca, pravi Merlin.

Kapelica Marije Snežne

Na planini je visokogorsko gostišče, katerega lastnik je pašna skupnost, zanj pa že štiri leta skrbi Nataša Errath iz Ukev v Kanalski dolini. Na

planino pride maja, vrača pa se oktobra, odvisno od vremena. Pomagajo ji mož in otroci. Govori italijansko, nemško in slovensko, zato pri sporazumevanju z gosti nima težav.

pel pa je zbor iz Ukev. Nekdanji župan Naborjeta v Kanalski dolini Alessandro Oman je pripovedoval o burni zgodovini Kanalske doline, predsednik Slovenskega planinskega

Profesor mag. Gerhard Hohenwarter je povedal, da je geologija zapletena, vendar zanimiva znanost. Pohodnikom po Bistriški planini je med drugim povedal, da je pod njihovimi nogami, na drugi strani zemeljske oble, Južna Afrika. Ojstrnik je najstarejši del Karnijskih Alp. Nastal je pred štiristo milijoni let. Sestavlja ga apnenec. Vsi drugi deli Alp so mlajši. Na tem območju je bila ledena doba končana pred dvajset tisoč leti. Led je segal dobrih tisoč metrov visoko, o čemer pričajo kamnine.

Udeleženci srečanja na planini so od gostišča krenili proti kapelici Marije Snežne, ki stoji tik ob meji na avstrijski strani. Menda je Avstrijecem s težavo uspelo, da je kapelica na njihovi zemlji. Na postanku na poti do kapelice je pel cerkveni pevski zbor iz Ukev, ki so ga s svojimi glasovi »okrepili« tudi nekateri pevsko nadarjeni pohodniki, upokojeni profesor Gerhard Hohenwarter pa je pripovedoval o geološki zgodovini in sestavi Karnijskih Alp in okolice. Mašo je daroval legendarni ziljski župnik Stanko Trap,

ga društva iz Celovca Štefan Riegelnik pa o 120 letih delovanja društva, ki je bilo ustanovljeno prav v Ziljski dolini, v Borljah. Za slovo je zbrane nagovoril predstavnik Zgornjesavske doline, vodja Planinskega muzeja iz Mojstrane Matjaž Podlipnik, ki je prijatelj iz sosednjih dežel povabil prihodnje leto junija na srečanje v Kranjsko Goro.

Veseli dan na planini se je sklenil z družabnim srečanjem, z glasbo in plesom, pa seveda dobrotami, ki so jih na planino prinesli sosedje in prijatelji iz treh dolin.

Na srečanju so uživali (od leve): pevka Bernarda Fink, pesnica in pisateljica Maja Haderlap, diplomat Valentin Inzko in poslanka v avstrijskem parlamentu Olga Voglauer. / Foto: Jože Košnjek

Generalni konzul Republike Slovenije v Celovcu dr. Anton Novak, ministrica za Slovence v zamejstvu in po svetu dr. Helena Jaklitsch, 'domačin' na planini Urban Popotnig in Simon Triessnig